

HOTARUL

▶ ◀ Revistă literară și culturală ▶ ◀

SUMAR:

Inchinat Congresului
F. O. R.-ului

Dr. Tiberiu Vuia	---	Innoire
Nicolae Robescu	---	Stațe automnale
Dr. Gh. Ciuhandu	---	Expoziția bisericească dela Arad
Gh. Moțiu	---	Stropi din cascada vieții
D. C. Radu	---	Biserica și F. O. R. Asistență Socială
Al. Negură	---	Dorință (poezie)
P. Pascu	---	Elegie de primăvară
Aug. C. Rubenescu	---	Ave Cesar
Dr. Nichi Lazăr	---	Arhiva revoluției ardeleno din anii 1848-49
P. P. Bănișteanu	---	Vrajba
Teodor T. Țiucra	---	Religia și simbolismul în artă
Marcel Olinescu	---	Teatrul rominesc
A. I. Mihalache	---	Cum erau tratați preoții români sub unguri
Emil Monția	---	Muzica populară din județul Arad
Insemnări:	Programul de activitate pe anul 1936/37 a despărțământului central județean „Astra“	
Marcel Olinescu	---	Psalm
Xilogravuri de Marcel Olinescu		

HOTARUL, fondat de către „Ateneul Popular“ este organul de publicitate al Federației Societăților Culturale din Arad. (Astra, Institutul Social Banat-Crișan, Concordia și Ateneul Popular).

Comitetul de redacție al revistei „Hotarul“ este compus din Dnii: Dr. Ciuhandu, Gh., Constantinescu Al., Crișan Ascaniu, Găvănescu Eduard, Lupaș Octavian, Moț Gh., Negura Al., Olinescu Marcel, Păun Mihai, Dr. Radu Cornel și T. Vuia.

Secretar de redacție Marcel Olinescu.

Arad, str. Eminescu 6.

HOTARUL apare lunar, abonamentul fiind:
Pentru autorități, instituții și întreprinderi comerciale, financiare și industriale
pe an — — — — 200 lei
BCU Cluj / Central University Library Cluj
pentru particulari — — — — 100 lei

* * *

HOTARUL va apare în 24, 28 și 32 pagini.

PENTRU DOMNII AUTORI. Manuscrisele nepublicabile nu se păstrează și nu se înapoiază. Cele admise de comitet vor fi publicate în ordinea primirii. Domnii autori sunt rugați a trimite manuscrisele scrise la mașină, pe o singură pagină și perfect citibile.

REDACTIA și ADMINISTRAȚIA:

ARAD, STRADA VASILE GOLDIȘ No. 6. BIROUL SOC „CONCORDIA“.

HOTARUL

ÎNNOIRE

evirimentul pe care-l trăește, sub toate aspectele lui luminoase, ortodoxismul, cere și intelectualului român o confruntare pe linia de interior a sufletescului, Zecile de biserici, ridicate în tot cuprinsul locuit de Români, cer să fie umplute cu suflet. Catedrala spiritualității se vrea și ea urcată spre cer din huma românească, pentru ca în lăuntru ei să se întâlnească în realizări concrete, orice intenție și faptă de calitate.

Atitudinea de criticism, de indiferență, cași îndoiala care întârzie la răspântii energiile menite să rodească, macerațiile des-nădejdiei și ale desorientării, vor trebui, toate, învinse și absolvite de o înnoire în credință.

Drumul care duce la această deslegare ni-l arată câțiva mari convertiți ai Apusului, printre cari numele unui Giovanni Papini, André Gide și Jean Cocteau, îngemânează valoarea de preț a omului de cultură cu aceea a insului care mărturisește nevoia de-a se reconcilia metafizic și moral cu Dumnezeu.

Aiuns aci, sublimat de anume erezii și întors spre vechile simboluri și altare, cărturarul este în drept să vrea religia vremii sale, scutită de superstiții, intelectualizată în formă, dar cu rădăcini în dogmele de fond, vechi cât veacurile.

În mers spre această formă înnoită a credinței, vii, dinamice și circulatorie pentru nevoile societății românești în evoluție, cărturarii ținuturilor noastre și-au creat, din inițiativă și cu concurs bisericesc, un instrument de muncă, de organizare și de luptă.

Asociația Frăției Ortodoxe Române a Mitropoliei Ardealului, care are în fruntea ei intelectuali de valoarea dlor Octavian Goga, Sextil Pușcariu, Onisifor Ghibu, Ion Lupas, Ion Mateiu, Lucian Blaga, având un program de readaptare a intelectualului la credința strămoșească, lucrează de câțiva ani în acest ideal înalt.

Membrii acestei Asociații vor fi găzduiți, ca mâine, între zidurile orașului de veche tradiție și conformație, ortodoxă, care este Aradul. Con-

gresul ortodocșilor mireni va avea ședințele sale aci. La un asemenea moment covârșitor al vieții obștești, este bine să chemăm atenția tuturor asupra lucrărilor acestei reuniuni, urmând cu interes debaterile sub durată cărora vom putea verifica în real, linia de program pe care se mișcă ortodoxia contemporană — activă și constructivă — și care își caută idealul și conținutul în forma și sub postulatele, de gust și de exigențe, moderne.

Tiberiu Vuia.

Stanțe autumnale

I.

In fiecare toamnă care vine
 Visul ce-a fost, renaște pentru-o clipă...
 Din depărtări, un svon de vagi chemări se înfiripă,
 Și întrebări peste întrebări...
 Iubito, te mai gândești la mine?
 Cu fiecare toamnă care vine?...

In fiecare toamnă care vine
 Aprind o candelă defunctelor visări...
 Frământări... ah! Doamne câte frământări...
 Iubita mea mi-e-atâta dor de tine,
 In fiecare toamnă care vine...

II.

Cu fiecare toamnă ce se duce
 Se sting nădejtile aprinse'n zori.
 Trăind, măntreb, năuc, de multe ori,
 Dece te naști pe umeri cu o cruce?...

Cu fiecare toamnă ce se duce
 Mor amintirile de eri și azi... iar mâini,
 Timpul înfige'n suflet colți de câini...
 Am fost eri împreună și-mi pare că-i acu,
 Îmbătrânesc și eu, îmbătrânești și tu,
 Cu fiecare toamnă ce se duce.

Nicolae Robescu

EXPOZIȚIA BISERICESCĂ DELA ARAD.

Congresul Frăției Ortodoxe Române (F. O. R.) din Ardeal cinsteste Aradul nostru cu întru-nirea sa, ce va avea loc aici în zilele de 25-26 Octomvrie.

Atenției acestuia din partea credincioșilor mireni cu dragoste de Biserică

răspundem cu aceeași inimă bună: nu

numai cu ospitaliera primire obștească ce se cavine intelectualilor noștri purtători de gânduri și idealuri duhovnicești, ci și cu semne de cultură și artă bisericască, ce n'au fost un patrimoniu exclusiv clerical, ci și rod al ostănelilor multor mireni credincioși din trecut.

Așa s'a ajuns la gândul, pornit dela Prea Sfințitul *Andrei* Episcopul Aradului, de a improviza — chiar și numai într'un timp relativ foarte scurt pentru treabă — o expoziție bisericască, alături de Congresul F. O. R. și în cinstea lui, ca și pentru o obștească zidire sufletească și culturală.

Revista „*Hotarul*”, din acest prilej aduce un salut intelectualilor congresiști și își deschide bucuros coloanele și în slujba ideii de expoziție bisericască.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(fig. 1)

(fig. 2)

* * *

Celce scrie aceste șire, o face aceasta cu dublă bucurie. Odată în slujba culturii și în cinstea F.O.R.-ului, iar în locul al doilea, pentru că această expoziție — ori cât de puțin reușită ar putea ea să fie ca rezultată a unei improvizații de d'abia câteva zile numai — pune un început real și va servi d'aci 'ncolo drept stimulent, ca improvizația aceasta să se desăvârșească,

tății noastre. Iar începutul se face, printr'un fapt real, pe care ni-l prilejuește, ca impuls, gândul de a ne primi congresiștii F.O.R.-ului cu o realizare, menită să nu mai dispară din cadrul preocupărilor noastre până la o desăvârșită întruchipare a mult dorițului muzeu bisericesc-cultural al acestui întins și important ținut românesc.

* * *

Patrimoniul duhovnicesc al Bisericii

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(fig. 3)

prin înfăptuirea unui *muzeu bisericesc-cultural*.

Sunț mulți ani de când, în cadrul stăruințelor noastre administrative, am ridicat cuvânt în repetite rânduri, pentru ca gândul unui muzeu bisericesc să devină o realitate, pe cât de frumoasă în sine pe atât și de necesară pentru ridicarea prestigiului cultural al acestui larg ținut românesc. Pregătisem și un regulament. Dar n'am avut noroc. Proiectul de regulament stă, netalburat de câțiva ani, în cartoanele oficiali-

noastre ortodoxe și românești a intrat de o vreme încoaci, în atenția Țăpusului, până în îndepărtata Anglie, de unde ne vin, mereu, solii de înfrățirea Bisericilor în numele dogmei ortodoxe. Iar frumusețile artistice ale bisericuțelor noastre, de lemn mai ales, au stârnit admirația atâtor și-atâtor învățați ai Țăpusului luminat.

În aceasta privință covârșitorul merit îl are un fiu al orașului și județului nostru, d. Dr. Coriolan *Petranu*, profesor de Istoria Țătelor la Universitatea din Cluj.

D-Sa, prin foarte temeinice studii, apreciate de colegii săi din alte centre europene ca și din America, mai ales prin două opere, de mare valoare culturală și artistică despre bisericile românești de lemn din Bihor și din județul Aradului, a reușit să fixeze rostul nostru cultural-artistic — al bisericilor noastre și al măștrilor noștri, țărani în cele mai multe cazuri — alături de realizatorii de același fel din Apusul luminat, pe care d'atâtea ori ne place să-l invocăm cu laudă, uitând că și

mai de seamă. Nu ni-e specialitatea și nici de competența noastră să scriem pagini de istoria Artelor, cu privire la acest ținut. Ci ne restrângem d'abia la câteva indicații generale, cu privire la felul expoziției de acum, de obiecte bisericesti. Ele sunt adunate: dela Reședința episcopescă și dela catedrala de aici; dela biserica din Lipova, cu sediu episcopesc odinioară, și dela unele biserici sătești, din județul Aradului și din Banat, aparținătoare eparhiei Aradului.

Firește, n'au putut fi adunate toate o-

(fig. 4)

noi, aici acasă, avem realizări similare de preț, ca: construcții de biserici de lemn și de obiecte bisericesti, în sculptură sau cioplitură, și chiar și în pictură uneori.

...Și-atunci, ce este mai firesc și mai datornic lucru, decât ca asemenea opere, uneori provenite dela anonimi de ai noștri, să ni-le cunoaștem, să le prețuim și să le adunăm, pe cât se poate, într'un muzeu propriu?!

* * *

Nu ne putem gândi, în aceste șire de improvizație nepretențioasă, la o expunere

(fig. 5)

biectele mai de seamă, care și ele ar fi meritat cinstea de a fi văzute și apreciate cu un asemenea prilej festiv. Dar și numai aceea, câte și cari au fost adunate, în grabă mare sunt suficiente pentru un început, ca cel de acum, și pentru a avea în ele dovada jertfelor și a străduințelor artistice și religioase ale credincioșilor noștri, cari le-au făcut, mai ales obiectele rituale de cioplitură sau sculptură bisericască. Ele sunt în partea covârșitoare, opere de ale țărănilor anonimi, pe cari nu i-a muncit is-pita de a-și eterniza numele pe opera lor. Ceeace dâșii făceau era de ajuns, în

slujba Bisericii și pentru conștiința lor de artiști anonimi.

În afară de aceste opere țărănești, cari își au valoarea lor, — din prilejul F. O. R.-ului am socotit de cuviincios și potrivit să înfățișem și câteva opere de o

(fig. 6)

înaltă valoare artistică, tot atâtea rarități, aflătoare în părțile noastre.

Pe aceste le redăm și în reproduceri fotografice. Cea mai veche dintre dănselle este un medalion-altar de casă, aflător în posesiunea urmașilor răposatului inginer Pavel Rozvan dela Arad. Piesa aceasta de o mare vechime și de un covârșitor preț artistic-religios, n'a fost reprodusă până acum, decât în câteva fotografii pentru amatori. Proprietarul ei de odinioară, care s'a străduit mult să afle dela oameni de specialitate o părere întemeiată și precisă, ne comunicase despre acest obiect următoarele:

Relievia aceasta a fost făcută dintr'o singură bucată de lemn, în formă rotundă. De o parte e icoana Maicii Domnului cu Dumnezeescul Fiu în brațe, iar pe cealaltă parte e sculptat chipul Mântuitorului. Deasupra tablourilor amintite e o cupolă sprijinită pe stâlpi, în cere sunt așezați șase sfinți. În partea opusă cu cupola, e sculptată altă cupolă rămasă goală.

Pe partea cu chipul Maicii Domnului (fig. 1) Testamentul Vechiu e înfățișat prin 26 tablouri: 16 profeti, 4 profetise-femei și regi, cești din urmă cu coroane pe capete, iar mai jos proorocul Moise. Pe partea d'asupra a aceleiași fețe, este o inscripție grecească, în traducere românească de cuprinsul următor: „După porunca lui Dumnezeu profetii Te-au prevestit pe Tine Fiul Fecioarei“.

Pe cealaltă față a relievei (fig. 2) cu icoana Mântuitorului se află alte 26 chipuri de Sfinți din Testamentul Nou: Evangheliștii, Apostolii; apoi Sfinții: Teodor, Vasilie, Grigorie, Ioan, Gheorghie, Constantin, Elena Dimitrie, Nicolae și Ștefan.

D'asupra icoanei Mântuitorului e o inscripție grecească: „Eu sunt vița, voi mlădițele“.

Ăceasta capodoperă este o creatură profundă, cugetată adânc și pregătită după un plan precis al unui mare artist, binecuvântat de Dumnezeu cu genialitate și inspirație. Ea e un altar de casă, iconostas — așa se pronunța despre ea răposatul inginer Pavel Rozvan, care, deși s'a interesat în multe părți despre vechimea ei, nu a putut constata nimic precis. Sunt păreri, că ea poate să aibă și o vechime de aproape o mie de ani.

Celelalte relievi, pe cari le înfățișem în clișee, sunt de o mai mică importanță și vechime. Două din ele, sunt dela episcopia Aradului. Un omofor de mătăasă, brodat și cu o inscripție grecească. Aceasta ne spune, că acest omofor fusese, de sigur „al smeritului mitropolit al Monemvasiei, Grigorie“ (fig. 3). Cel de al doilea obiect este o Cruce, lucrată foarte artistic, de o vechime ce n'am putut-o preciza — o adevărată podoabă. La episcopie sunt două cruci de acelaș fel, de provenință necunoscută. În clișeu o înfățișem pe cea mai mică din ele (fig. 4).

Înfățișem aci și o a doua cruce (fig. 5), aparținând celei scie aceste rânduri.

Ea fusese găsită frântă în multe bucăți — o seamă din ele pierdute — și, primindu-o, am încadrat-o în argint aurit, pentru a o salva din calea perirei. Ea reprezintă o muncă artistică foarte fină și este anterioară anului 1658, care figurează, scobit, în partea superioară a piedestalului pe care-l avuse într-o vreme, cioplit primitiv, dintr'un lemn mai nou, de o culoare mai deschisă.

Dela vechea mănăstire a Bodrogului ni s'au pus la dispoziție, în zilele din urmă, câteva obiecte foarte prețioase și vechi. Intre ele și un vas de argint, despre care ni se spune (St. Meteș), că ar fi din prima jumătate a secolului XVI. Era, probabil un vas pentru împărțirea anaforei. Noi, având de mai 'nainte o fotografie de pe un epitrahil, tot dela M-rea Bodrogului, țesut în fir aurit și de o înfățișare neo-

(fig. 7)

bișnuită, am putut să-l avem, în clișeu (fig. 6), în întregime, și în reproducere separată a mărcii specifice din josul epitrahilului (fig. 7).

Dela Lipova, încă adăogăm expoziției câteva obiecte, de o remarcabilă vechime și importanță artistică. Ar fi meritat să fie și ele reproduse: Cruci, engolpion episcopesc; părți de ornate, brodate masiv pe catifea, purtând, unele din ele cel puțin, în broderie masivă, drept emblemă, co-

roana episcopescă. Aceste, pot să fie cel puțin din veacul XVII, când Lipova era și sediu episcopesc.

Cu mai mult răgaz și cu alte mijloace, desigur, expoziția ar fi putut să ofere mai mult.

Primească-se, însă, atâta cât și cum s'a putut.

Iconom-Stavrofor:

Dr. Gh. Ciuhandu.

STROPI DIN CASCADA VIETII

copul vieții e să fie nesfârșită; scopul morții e să fie nenicepătoare.

Murim în prea puțină viață, și trăim în prea multă moarte...

Răul este Nimicul.

Unitatea este forma spiritului; — este ieșirea din număr, din cantitate și din formă materială.

Spațiul sufletului: dela conștiință, — până-la Dumnezeu...

Moartea nu nimicește, ci purifică. Prin acest proces, egalează viața.

Noi n'avem sfârșit, ci continuare. Prin moarte, continuăm.

Conștiința este vecinicia în noi. De aceea o simțim, totdeauna că este...

Pe ce s'ar duce sufletul la cer, dacă n'ar fi speranța?...

Disperarea este o detașare de viață; speranța este o detașare de moarte.

Geniul și nebunia seamănă prin dragostea pe care o au pentru moarte.

Zâmbetul, sau gândul este expresia vieții?..

Viața e diamantul din inelul vecinicii...

În moarte, creștinismul vede decadența omului; budismul vede evoluția vieții.

Iubirea este esența sfințeniei.

Pesimismul: durere și iubire; optimismul: bucurie, credință și speranță; scepticismul: o lipsă totală de virtuți.

Viața începe cu adevărul, dar adevărul nu sfârșește cu viața...

Moartea este încetarea tragediilor...

Filozofia este știința adevărurilor; adevărurile sunt viața științei.

Religia e virtutea vieții și viața virtuților.

Nimic nu-i mai evident ca ceea ce ascund simțurile...

Sfinții sunt virtuți și idei; eroii sunt virtuți și temperament.

lacrimile sunt mai aproape de suflet ca sângele: Când e rănit sufletul, curg lacrimi...

Scepticismul este paralizia sufletului.

Faptele sunt timpul și spațiul sufletului.

A-ți suporta conștiința este supremul eroism.

Numai ideile acelea devin convingeri, pe cari le suportă conștiința.

Faptele sunt cu atât mai perfecte, cu cât sunt mai pline de voință.

Suf rînța este valoarea durerii...

begile artei nu sunt altceva decât linii spirituale prin care proiectăm sufletul pe planul vieții.

Melancolia este distanța dintre perfecțiunea pe care ar trebui s'o avem, și starea noastră actuală...

Numai naivitatea oprește pasiunile în viață.

Între optimism și decepție, există o inrudire: toate faptele cari decepționează, sunt făcute din prea mult optimism...

Decepția compromite sentimentele; pasiunile compromit voința.

Creștinismul este comunitatea dintre conștiință și viață.

„Nimic nou sub Soare“! — Noutățile? — După stingerea Soarelui...

la înviere, nu vom regreta tot așa de mult cealaltă lume, cât regretăm la moarte, lumea aceasta?...

Gh. Moșiu.

BISERICA ȘI F. O. R.

ASISTENȚA SOCIALĂ

de Dr. CORNELIU RADU, Arad

ominanța spirituală a bisericii asupra masselor omenesci de prefurcându-se exercita prin puterea mistică a dogmelor, învățăturilor și practicei sale religioase. Prin urmare este firesc ca fapte și evenimente care influențează într-o măsură oarecare substratul mistic al psihicului omenesc să aibă

o înrăurire mai mult sau mai puțin prielnică și asupra stăpânirii spirituale ale bisericii. Astfel fiind criza prin care trece astăzi biserica ortodoxă — ca și acela catolică dealcum — criză care se exteriorizează prin decadența vieții moral-religioase — individuale și colective deopotrivă — cât și prin pustiul din lăcașurile de închinăciune, este explicabilă — fără a fi natural și justificată — prin convulsiunile sociale din ultimele două decenii, epoca celor mai inverșunate conflagrațiuni din câte a cunoscut și semnalat istoria omenirii. Răsboiul prin arme, care a răscolit toate patimile zăgăzuite de lanțurile rațiunii și potolite de căldura sufletului, apoi nesfârșitele conflicte de ordin economic și financiar urmărind supremația sau subminarea națiunilor sau claselor sociale cu interese divergente, au alterat profund atât concepția filozofico-morală asupra vieții însăși cât și structura mediului social. Până când generațiile, a căror ultimi reprezentanți au trecut deja de mult pragul maturității, au crescut și au trăit în cultul idealului, concepția filozofico-morală a generațiilor de după războiu se concretizează în dorința de a cuceri „cu orice preț” pozițiile cele mai avantajoase pentru stăpânirea și consumarea bunurilor materiale. Biserica încătușată în dogme și forme n'a putut să se aclimatizeze unui dinamism social atât de precipitat. De aci prăpastia hidoasă care s'a deschis dela un timp încoace între biserică și credincioșii săi.

Dar grație unei inspirațiuni providențiale atât biserica cât și credincioșii au sesizat primejdia ce poate rezulta din slăbirea legăturilor spirituale tradiționale. Înființarea F. O. R. se datorește acestei treziri la realitate. Ea are chemarea de a milita, pe toate căile cari pot apropia și cu toate mijloacele cari pot impresiona sufletul omenesc, pentru scormonirea jăratecului credinței ce zace astăzi înăbusit sub zgura indiferențismului.

Drumul ce are de parcurs este extrem de anevoios, iar greutățile cari trebuiesc învinse sunt nenumărate. De aceia cred că este datorită fieștecărui bun român care dorește să-și servească neamul și Biserica sa străveche a cărei învățături au călăuzit și pașii străbunilor săi, să ajute tânăra organizație prin sfaturi, sugestii, cât și cu orice alt ajutor moral și material pentru ca aceasta să pornească pe drumul cel adevărat, la zapătul căruia o așteaptă laurii izbânzii.

Conduc de acest comandament moral, mi-am ținut de datorie a face unele sugestii în legătură cu viitoarea activitate atât a bisericii cât și a F. O. R. Pornind anume dela constatarea că omenirea în prezent este stăpânită de o concepție filozofico-morală materialistă, cred că este absolut necesar ca pe lângă preocupările de ordin spiritual cari evident vor forma întotdeauna obiectivele de frunte a celor două instituțiuni, să nu se desconsiderare nici problemele de ordin material, căci necesitățile spirituale ale omului sunt tot atât de intim împlețite, cu cele materiale ca și sufletul cu trupul. Nevoile materiale apasă adeseori cu atâta greutate asupra oamenilor încât le zdrobește și ultima firimitică de credință, *deaceia ferita morală și materială nu poate să rămână și mai departe numai un îndreptar fi: at în cadrul învățăturilor creștine rostite cu patos profesional de pe amvon sau srecurate în rândurile scrierilor cu conținut religios. Se cere astăzi mai mult ca oricând o asistență morală și materială efectivă inițiată, îndrumată și aplicată cu sistem, chibzuință și dragoste curată față de aproapele. O asemenea operă de asistență socială va constitui desigur cea mai trainică punte de legătură între biserică și credincioșii săi, căci ea împacă în mod fericit concepția materialistă a timpurilor pe cari le trăim cu învățăturile creștine.*

Mi s'ar putea obiecționa că avem deja numeroase societăți de binefacere cari se interesează de nevoile materiale ale masselor avizate la mila și caritatea aproapelui, astfel că Biserica și F. O. R. n'ar trebui să-și mai irosească energiile lor semănând pe un teren desfundat de alții. Este adevărat, însă pe deoparte resursele materiale ale acestora sunt atât de restrânse încât nu sunt în stare să facă față tuturor cerințelor și necesităților, pedeațăparte majoritatea lor să ocupe exclusiv de nevoile materiale a celor asistați, neglijând complet obiectivul moral religios. Iată deci că o activitate pe acest teren nu

numai că nu este de prisos ci se impune chiar ca un mijloc tactic pentru a smulge simultan atât din ghiarele mizeriei morale cât și din acelea materiale pe toți aceia cari odată cu încrederea în oameni și în rosturile vieții și-au pierdut și credința în Dumnezeu.

În interesul propriu al Bisericii și a F. O. R. este de dorit deci ca să se pășească cât mai grabnic întâi la elaborarea unui minunțos program de activitate în acest domeniu și apoi la fapte. N'am dreptul de a împieta asupra lucrărilor acelor cari vor fi chemați să realizeze acest deziderat. Cu toate acestea nu mă pot reține de a mă folosi de prilejul ce mi-l oferă congresul F.O.R. pentru a da unele sugestii în legătură cu alegerea obiectivelor principale ce urmează să fie atacate și afinse în viitorul apropiat.

Este cunoscut faptul că mizeria morală atât de strâns unită cu aceia materială alterează mai repede și mai adânc structura și fondul sufleteș al indivizilor în formația cât și pe acelor cu un echilibru fiziologic și psihic mai puțin stabil. De aceia ea atacă mai profund sufletul copiilor ca pe acel al adulților, se cuibărește mai lesne în inima femeilor decât în aceia a bărbaților și zdruncină mai puternic senzibilitatea bolnavului ca pe aceia omului sănătos. Prin urmare deși nu suntem îndreptățiți să excludem pe nimeni din cei avizați dela beneficiile acțiunii noastre, este totuși firesc să ne adresăm în primul rând lumii copiilor, femeilor, bolnavilor și infirmilor. Subt egida Bisericii și F. O. R. trebuie să răsară cât mai curând o serie de instituții la pragul cărora să se prăbușească în pulbere spectrul funest al tuturor mizeriilor omenești.

Curtea bisericilor dela orașe să se transforme în cămine de zi pentru micii copilași cari în sânul familiei lor nu se pot bucura de hrana sufletească și trupească atât de necesară unor făpturi gingașe. Să se reverse aci asupra lor toată căldura și lumina ce o poate iradia un suflet omenesc. Majestoasa seninătate a mănăstirilor de pe coama munților noștri superbi, să se înfrățască cu glasurile argintii ale copiilor veniți aci ca să-și recapete seva dătătoare de viață stoarsă cu atâta cruzime din trupurilor firave de către nesățioasa haită a boalelor și molimelor.

Din băncile școalelor să nu mai rânjească foamea întipărită pe fețele ofilite a acelor cari cu resemnare de martiri îndură vitregiile unei întocmiri sociale defectuoase și nedrepte. Păharul de lapte și bucățica de pâine să nu mai lipsească nici unuia din acești oropsiți a-i sorții.

Fetele fine și nevinovate să nu se mai piardă în cloaca morală a orașelor, iar trupurile lor să nu mai fie puse la meaz în schimbul unei vieți netrebnice, Sufletele cele mai alese din lumea femeilor să vegheze cu

dragoste de mamă asupra lor să le sprijime cu sfaturi și să le asigure un trai linistit și demn de o ființă omenească.

Bolnavii și infirmii, văduvele și orfanii să nu mai zacă părăsiți și uitați de lume în cocioabele, lor întunecoase sau în zidurile spitalelor sau orfelinatelor. Cei cari au o inimă caldă să pătrundă atât în bezna cocioabelor ca și în saloanele locașurilor de suferințe pentru a înfrunța chinurile și a alunga desnădejdea. Suferințe și nevoi sunt oriunde a călcat un pas de om așa că oricâte jertfe s'ar aduce și oricâtă muncă s'ar depune nu vor fi deajuns pentru a alina toate durerile și a acoperi toate lipsurile.

Cu toate acestea, dacă pretutindeni unde răsună un glas de durere sau un strigăt de ajutor nu lipsește mâna care să întindă un sprijin și mintea care să îndrume și să povățuească; dacă cei avuți și sănătoși vor jertfi pentru cei săraci și pentru cei bolnavi; dacă cei tari și puternici vor ocroti pe cei slabi și neputincioși floarea credinței va înflori iarăși în toată splendoarea ei iar pacea și mulțumirea între oameni va fi deplină. Evident că pe cât este de mare scopul tot atât de mari sunt și greutățile cari trebuiesc învinse, căci nimic nu ni se dă nouă oamenilor de-a gata, ci totul se cucerește prin muncă, luptă și jertfă. Cu câtă bunăvoință ar ar avea însă oamenii și ori câte jertfe ar aduce tot n'am ajunge la rezultatul dorit dacă nu ne-am adapta mijloacele de luptă la realitățile mediului social. Dar ceace ne va asigura izbândă finală nu vor fi nici jertfele materiale a celor avuți cari natural nu trebuiesc disprețuite precum nici programele sau instituțiile, ei mai mult priceperea, zelul desinteresat și sufletul aprins al omului de acțiune înzestrat cu o femeinică pregătire profesională și socială. Sunt încă destui filantropi și există încă și mai mulți oameni — cei mai mulți din societatea supusă — cari fac paradă din filantropie sau fac filantropie pe buzunarul altora dar nu mai puțini sunt de aceia cari i-și exercită această înaltă îndatorire morală având la bază o adâncă cunoaștere a realităților sociale și o adevărată chemare, pentru operele de asistență socială. De aceia se pierde zilnic atâtea inițiative bune în neant, și tot deaceia se soldează cu eșec atâtea și atâtea acțiuni pornite cele mai adeseori cu bunăcredință dar fără priceperea și chemarea necesară.

Prin urmare una din preocupările cele mai de seamă a conducătorilor Bisericii și F. O. R. o va constitui selecționarea și pregătirea profesională a celor chemați să formeze garda de onoare dar și de jertfă a asistenței sociale ortodoxe creștine. Selecționarea trebuie să se facă atât pe baza unor criteini de aptitudini sufletești cât și pe acelea de artă profesională, ambele deopotrivă de importante — deasemenea pregătirea lor

profesională nu poate fi despărțită de o pregătire sufletească solidă. În acest scop ar fi de dorit ca la sediul fieștecărei mitropolii să ia ființă câte o școală cu secțiuni pentru misionari, misionare, surori vizitatoare, surori de caritate, cari să ne servească de pepiniere pentru educația profesională a viitorului corp tehnic al asistenței sociale ortodoxe

Acestea ar fi în linii generale obiectivele cari după modesta mea părere ar trebui să preocupe organele de conducere ale Bisericii și pe acelea ale F. O. R. Rândurile de față n'au alt rost și nici vre-o altă pretenție decât de a atrage atenția celor în drept asupra

unor probleme de actualitate de care organele direct vizate nu se pot desinteresa. În speranța că realizări și fapte concrete ne vor dovedi în curând că sentimentul de caritate î-și păstrează încă locul de onoare în complexul de însușiri bune ale sufletului omenesc, doresc ca congresul F. O. R. care se deschide în ziua de 25 I. c. în Aradul nostru ospitalier cu binecuvântarea ilustrilor noștri ierarhi și în prezența celor mai luminate minți din lumea laică să constituie începutul unei epoci de regenerare morală a neamului românesc și de frățescă colaborare între biserica ortodoxă română și credincioșii săi.

Dorința

*Să mă destram, ași vrea, ecou târziu,
fărămițat în golul din pustiu;
să mă confund cu pulberea de stele
— mărgea, îngemănată 'ntre măргеle; —
să mă gălesc privire rece, mută,
rămasă peste gura ce-o sărută;
și să dispar, ca norul de pe cer,
uitat pe boltă, palid și stînger...*

Al. Negură

Elegie de primăvară

Albe flori de măr, albe flori de măr,
Cum cădeți în primăvara asta grea,
Sunteți par'că zilele din viața mea
Albe flori de măr, albe flori de măr...

Albe flori de măr,
Mă voi mai vedea
Copil, sub voi, cândva?
Sau mi-ți îngropa,
Sub pulbere de nea?
Albe flori de măr...

Albe flori de măr,
Primăvara asta
S'o trăim din plin!
Măine poate-om fi,
Oase 'n țintirim.
Albe flori de măr,
Albe flori de măr...

AVE CESAR

Legendă originală

de Augusta C. Rubescu.

ala tronului era încă goală. Din ferestrele înalte lumina se revărsa pe stâlpii uriași de corinth, iar deacolo luneca pe pardoseala de marmoră împătrățită în roșu și alb. Intre cele două coloane din mijloc, pe o tribună cu trepte era ridicat tronul împărațesc. Deasupra draperiilor de purpură catifelată, vulturul roman își întindea falnic aripile sale de aur.

Liniștea mormântală învie deodată. Pașii uniformi răsunau pe piatră și zângănitul metalului pătrunse ascuțit în sală. Căpitani și centurionii oștilor pretoriale intrau în sala tronului. Pe capetele străluceau coifuri de argint, iar piepturile late sclipeau de platoșa de zale. Se înșirară de-a dreapta și stânga ușilor larg deschise, asemenea unor statui, încremeniți la poala columnelor uriașe.

Pe uși intrau unul câte unul sau în grupuri judecători superiori și iuriconsulți, istorici, astronomi, senatori, nobili, cavaleri și tribuni. Vătaful curții se opri în dreapta tronului, ținând în mână toiagul prețios. La stânga tronului sta marele vistiernic cu cheie de aur ce-i atârna la gât pe un lanț bătut cu pietre scumpe.

Deodată amorți tot sgomotul; pe buzele rase îngheță cuvântul. Marele vătaf lovi de trei ori în pământ cu toiagul. La semnalul acesta portalul din mijloc se deschise larg și prin el intră împăratul urmat de garda sa. Capetele se plecară cu smerenie adâncă. Impăratul urcă treptele tronului. Ochii lui întunecați și adânciți în orbite priviau ager lumea adunată în jur; dar în fața-i ca de fildeș nu se mișcă nici un mușchiu. Deasupra vestmântului simplu din țesătură de casă se mlădia mantia împărătească de purpură.

Privirile tuturor erau așintite asupra împăratului ce aștepta să i-se înfățișeze guvernatorii și locțiitorii provinciilor îndepărtate. Marele vătaf își ridică toiagul și rând pe rând intrară trimiși provinciilor răsăritene ale marelui imperiu roman. Printre togele de albeață rigidă ale romanilor, mantiile roșii-purpuri, albastre, verzi și violete ale diferiților trimiși, flăcărau, în colori vii cu broderii aurite pe stofele grele de mătase, catifea și fir, iar copciile sclipeau de pietre scumpe.

Căpeteniile provinciilor, proconsulii, locțiitorii și trimișii lor se perindară în fața împărațului prezentându-și omagiile, raporturile ori salutul guvernatorilor, din partea cărora au fost trimiși. Indărătul fiecăruia stăteau tineri frumoși ținând în mâni darurile aduse. La un semn al vătafului

toți așezară la picioarele împăratului comorile aduse din Macedonia, Cipru, Bithinia, Thracia, Syria, Cilicia și alte provincii.

Pe pardoseala de marmoră se ridicau mormane de cutii de sidif umplute cu șiraguri de mărgăritare; sfeșnice asemănătoare cu florile de lotoș, potire de aur, giulgiuri albe și fine din Egipt, mătăsuri din China, covoare persane, săbii de Damasc; aromate balsamice în vase de alabastru, colane, inele, brățare, ceasornice de nisip gravate în cristal; coroane, colivii de aur cu păsări rare, evantaie din pene de păun și ștruș, apoi pergamente de ale istoricilor și cronicarilor. Un tânăr sclav cu părul buclat sosit dela curtea domnitorului Irod purta pe umeri o harfă, făcută din abanosul dăruit de cătră regina din Saba.

Privirea ghețoasă a împăratului luneca asupra vorbitorilor și asupra darurilor trecea nepăsătoare. În fața lui nu mai rămase decât un foarte bătrân și mare demnitar. Pe acesta nu-l însoțea nici un purtător de daruri. Vocea lui se răspândea încet prin sală, ca murmurul unui pârăuș:

— Slavă ție împărate August! Irod idomeul, sluga ta supusă și din grația ta rege al țării Israelitelor, trimite omagiile celui mai puternic domn al imperiului roman și aduce la cunoștința slăvitului său stăpân, că popoarele Iudeiei trăesc în pace, plătesc dările și sunt supuși devotați ai marelui împărat. Aparația astului necunoscut a înspăimântat mult poporul; noi știm însă, că acesta este simbolul tău, care vestește mărirea ta, atotputernice împărate!

Ochii întunecați ai împăratului schinteiau și pentru întâia oră își deschise buzele:

— Stăpânul tău rămâne părtaș la îndurarea noastră. Cărările stelei necunoscute nimeni nu poate să le știe, nici chiar învățații mei astronomi nu o cunosc. Dar cel ce știe ceva despre ea, să grăiască!

Sclavul cu părul buclat așeză harfa la pământ, apoi și dânsul ingenunchie alături. Degetele cu unghiile aurite înstrunară corzile și în sală se răspândiră sunete dulci, încete, domoale, par că însăși sufletul harfei ar fi cântat. Ochii sclavului se umpluseră de lumină și glasul lui argintiu se contopea cu vibrarea harfei:

— Sus, pe-a cerului albastru 'ntunecat
S'a deschis un ochiu de rază, fermecat.
Trei crai dela răsărit
Il privesc încrezător,
Că e steaua lor prezisă
De prorocii lumilor.
Trei crai dela răsărit
La Irod când au sosit,
Toți, genunchii și-au plecat
Și de dânsu — au întrebat:
Unde este noul rege.

*Care aduce o nouă lege?
Care 'mparte îndurare,
Când durerea e mai mare?
Care 'mparte mângâiere
Printre lacrimi și durere?
Însă nime nu o știe
Unde este taina vie.
Numai ochiul cel ceresc
Cu-al său zâmbet îngeresc;
Numai ochiul cel tăcut
Știe locul, știe taina
Unde este noul rege:
Dumnezeul nou născut
Și de nimeni cunoscut.*

Cântecul sclavului amuți. Își așază harfa la pământ, iar dânsul se proșternu alături, culcându-și fața pe lespede de marmoră, Privirea cruntă a împăratului se îmblânzi:

— Tu cânti mai frumos, ca harfa ta și ceace spui, e ciudat, nou. De azi înainte îl vei sluji pe Catullus, poetul meu favorit și-mi vei cânta versurile lui.

Marele demnitar al lui Irod plecă genunchii înaintea împăratului.

— Mărite împărate! Primește preagrațios darul regelui Irod, al celui mai credincios serv al tău. În fața galeriei stau doi ele anți albi. Ei îți aduc una din aripile portalului dela galeria regelui Solomon; este o rămășiță a străvechiului templu zidit de marele rege. Aripa de stejar masiv e îmbrăcată în metal de Corinth, fâfânile sunt încadrate 'n aur și-n mijloc are încrustată o placă groasă de argint. Adevăr grăiesc ție, că demn este portalul acesta să-ți păzească comorile vistieriei, mărite împărate, pentru că dintre toți înaintașii tăi cel mai ales a fost acela, carele a zidit acest portal.

Împăratul coborî de pe tron și urmat de gardă eși în galeria, ce se răsima pe coloane gigantice. De aici putea bine privi în adâncul curții. Pe lespelele de marmoră roșie printre doisprezece sclavi negri, stăteau cei doi elefanți albi și puternici. Pe spaiele lor se afla portalul acoperit cu stofe colorate.

Împăratul își aținti privirea asupra marelui demnitar al lui Irod:

— Spune stăpânului tău, că portalul templului regelui Solomon va împodobi de acum templul lui Saturn, care este din vremea când s'a întemeiat Roma și a fost templul celor dintâi regi, iar acuma este casa de tezaur a statului. Ce-a mai sfântă relicvie a templului este altarul străvechiu și îndărătul lui voui porunci să se așeze acest portal și mai vechiu.

Împăratul s'a retras apoi cu oaspeții săi în salele de ospățare, iar ceata sclavilor la un semn al marelui vătaf, duse în vistieria statului odoarele trimise. Inconjurați de pagii purtători de arme, sub conducerea marelui vistiernic o porniră prin curtea dublă din interior, pe drumul mărginit de chiparoși și tamarinii ce ducea la templul zeului Saturn. Elefanții conduși de sclavi, urmau maestuos cortegiul.

Câteva scări duceau la colina, pe care se

înălța templul din marmoră brută. Vistiernicul scoase cheia dela gât și deschise poarta de aramă din afară, iar apoi cea din lemn de cedru. Purătorii de arme se înșiruiră pe scări, iar sclavii intrară în vistierie. Templul boltit era împărțit în trei părți. La dreapta era arsenalul. Avea pereții împodobiți cu trofee și arme străvechi de valoare imensă. La intrare erau așezate drapelurile și relicviile de răzbuu recucerite de la Parți. La stânga era biblioteca cu cărțile regești, foliante și suluri de papirus învărtite pe drugi de aramă.

În galeria din mijloc și totodată cea mai mare, de două laturi, în vase de fier, în lăzi de cositor și în scrine de alamă erau îngământi bani de aur și argint, juvaerele, nestematele, cupele, vasele și candelabrele de aur. Înaintea păretelui din fund se ridica altarul străvechiu; pietrele lui roase de vreme erau prinse cu cercuri de aur. Sclavii așezară darurile în galeria din mijloc; ceata slugilor ajutată de cei doisprezece negri au târât apoi înăuntru portalul greu. L-au tras îndărătul altarului și l-au răzimat de perete.

În clipa aceasta s'a 'ntâmplat ceva neașteptat, un lucru cu adevărat miraculos. Soarele a dispărut și pe orizontul încă luminos dela răsărit — plutind deasupra provinciilor îndepărtate — s'a aprins o stea minunată și lucitoare. Prin intrarea deschisă par'că ar fi aruncat un snop de raze asupra portalului așezat în templul lui Saturn. Și ca la un semn magic, portalul lui Solomon s'a luminat și placa de argint strălucea într-o lumină orbitoare.

Drapelurile fâlfăiau ca spicele'n adierea vântului; cornurile și goarnele de pe pereți sunau triumfal. Sulurile înfășurate se desfăcură, ca și când mâni nevăzute le-ar fi mișcat; literele șopteau, par'că-și spuneau ceva tainic între ele. În candelabrele și sfeșnicile de aur s'au aprins flăcări de lumânări nevăzute.

Ceata slugilor înmărmuriți de spaimă, se retrăgea grăbită, iar negrii s'au aruncat cu fața la pământ. Vistiernicul privi fermecat la portalul lui Solomon. Alătura lui era și sclavul cu părul buclat. Își aținti ochii visători de copil asupra plăcii luminoase din mijlocul portalului. Privi cu încordare înainte și arătând spre aripa portalului strălucitor, deodată esclamă:

— Colo vin cei trei crai dela răsărit! Steaua vine și ea! Acum se oprește steaua și cu ea se opresc și craii. Iată-i, acum coboară de pe cămile. Priviți-i!

Însă nimeni nu privea în direcția aratăată. Pagii și sclavii ca un roi înspăimântat de albine se retraseră îndărăt spre palat. Garda palatului încă deveni atentă auzind sgomotul mare. Slugile strigau îngroziți:

— Portalul trăește!

Sgomotul gălăgiei pătrunse până 'n lăuntru palatului. Împăratul și oaspeții eșiră afară în portic. Dinspre răsărit îi isbi lumina lucitoare a stelei minunate. Printre ramurii platanilor și ai arborilor de tamarisc, părea că arde acoperișul de pe templul zeului Saturn. Împăratul privi fix o clipă minunea cerească, apoi porni încet spre

templul străvechiu. Gloata oaspeților îl urma tăcută.

Urcară cu toții scările și intrară în galeria dela mijloc. În vistierie domnea pace și liniște; doar în dosul altarului învăluit în ceața serii lucea într-o lumină albă și blândă portalul lui Solomon. Împăratul se opri în fața lui și-și aținti ochii asupra plăcii de argint. Ceata oaspeților stătea nemișcată la intrare. Singur harfistul lui Irod se aținu ca umbra de împărat.

Amândoi priveau cu atențiune încordată. O lumină stranie se reflectă deodată în ochii împăratului și fața-i oglinzi adâncă emoție. Ca semn de adânc omagiu întinse brațele spre oglinda plăcii luminoase și plecând capul, ca o închinare, zise cu voce răsunătoare:

— Ave Cesar!

Mai stătu puțin, nemișcat. Lumina argintie se pierdu încet. Atunci împăratul se întoarse și eși din templu. Ceata oaspeților îl urma, dar nimeni nu îndrăsnea să-l agrăiască.

Înainte altarului nu rămase decât poetul Catullus și harfistul adolescent. Poetul păși lângă portalul miraculos și privi îndelung placa de ar-

gint. Dar, nu văzu nimic întrânsa. Mirat se adfesa sclavului:

— Eu nu văd aici nimic altceva, decât imaginea mea. Desigur că și împăratul s'a slăvit numai pe sine, când a privit în această oglindă.

Sclavul își ridică ochii lui senini de copil către dânsul:

— Și eu am văzut pe cel slăvit de marele împărat.

Catullus îl privi zâmbind.

— Pe cine ai văzut tu mic povestitor din orient?

Harfistul își încrucișă brațele de asupra inimei, cum făcură cei trei crai răsărit și închinându-și capul răspunse:

— Un copil culcat în iesle.

Catullus ridică din umeri și zise supărat:

— Nu ești tu vrednic de a-mi cânta versurile mele. Eu credeam că vei inventa ceva cu mult mai frumos și vei spune, că ai văzut un miracol în placa de argint.

Sclavul nu răspunse. Și nimeni n'a știut că marele împărat și micul sclav în seara aceea au văzut cea mai mare minune.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Arhiva revoluției ardelenne din anii 1848-49

Comunicare făcută în ciclul de conferințe organizate de Institut. Social Bănat-Crișana în Sala festivă a liceului Moise Nicoara în luna Febr. 1935.

În biblioteca Palatului Cultural din Arad se păstrează numeroase hârtii vechi sub denumirea „arhiva Csányi”. Actele din această arhivă sunt date din anii 1848/49 și se referă la evenimentele mișcărilor revoluționare din acele vremuri.

Este mai presus de orice îndoială, că o colecție de acte vechi cu referință istorică, mai ales dacă ele au caracter oficial, reprezintă o neprețuită comoară prin materialul de informație importantă asupra epocii, din care provin. Ochiul pătrunzător al istoriografului, cercetând aceste file îngălbenite, va afla pelângă părțile din care se construiește mozaicul complexului istoric în primul rând spiritul vremurilor, plămăditor de mari evenimente, și ideile conducătoare, care au produs evoluția și au dirijat în suprema lor influență toate manifestările fie de ordin public, fie particular.

În aceste documente ale vremurilor trecute sunt așternute multe gânduri strălucite și fapte glorioase. Din ele se poate admira mintea luminoasă și simțul de dreptate al pușinilor aleși, pe cari destinul i-a pus în fruntea mișcărilor pornite cu scopul de a ridica din pulbere pe cel călcat în picioare și a-l așeza în drepturile sale firești de om liber și independent, făcând să dispară deosebirea nejustificată dintre neam și neam, și cu ea împreună nedreptățile rușinoase susținute de egoismul blestemat și patronate de tiranismul bazat pe o tradiție falsă.

Dacă admitem, că arhivele vechi au o importanță și o valoare covârșitoare în funcție de a lumina trecutul popoarelor, desigur că nu i se va putea denega valoarea specifică ce i se cuvine și arhivei

Csányi. Ea trebuie să ne intereseze pe noi Români în primul rând, fiindcă în hârtiile ei se vorbește despre acel Ardeal al suferințelor și frământărilor strămoșești, din sânul căruia au pornit puternice valuri de desrobire, ce ne-au dus la fericitul liman al libertății naționale, dorit cu nesăț și visat cu înfrigurare, de către oropsiții dar neînfrânții noștri înaintași.

În numărul viitor vom arăta ce este această arhivă Csányi și cum a ajuns în biblioteca Palatului Cultural. Deocamdată pentru a arăta însemnătatea acestei arhive, publicăm câteva scrisori, cari aduc la lumină lucruri noi în istoriografia revoluției românești dela 1848.

Raportul lui Hatvani

Comandantul aripei din stânga a corpului 9 din armata maghiară.

Dlul Comisar guvernial Carol Szentiványi Cluj.

Cartierul general din Brad la 10 Mai 1849.
După retragerea dela Abrud, — a cărei descriere am trimis-o la vremea sa Dlul Comisar guvernial — toată silința ni s'a îndreptat spre a ataca din nou cu mica oștire de sub conducerea mea Abrudul și pe valahii răsvrațiți.

Mi-am ajuns scopul; căci din Oradea am primit dela legiunea germană 2 companii, iar din Deva 2 jumătăți de companii secuești, un tun de 3 tonți și 14 husari. Astfel mica mea oștire, cu care aveam să plec, se compunea afară de cele de mai sus, dintr'o companie dela batalionul al 16-lea, încă una dela legiunea germană; apoi 3 companii din trupele mele, un tun de 3 tonți și 2 tunuri de câte 2 tonți și 36 husari, în total 1.100 capete cu 700 puști.

Plecarea a fost la 15 a luni curente dimineața la ora 4. Șanțurile dela Mihăleni (Mihelei sâncok) întocmai cași în rândul trecut le-am aflat pline de adunătură de oameni, cari dela o distanță de un ceas începeau să strâge în mod sălbatic către noi, dar cari văzând trăgătorii mei iarăși s'au retras pe culmile munților. De aici m'am întors spre comuna Blăjeni, fiindcă am aflat, că podul dela Buceș l'au baricadat dinaintea mea și pe drumul acesta de munte am ajuns în acea ziua până la Vulcani, unde noaptea am petrecut-o în bivouac (tabăra). Mănezi am înalțat mai departe pe acest drum și țără

nicio rezistență am ocupat Abrudul, de unde tribunii valahi și comandanții încă în acea noapte au plecat cu oaste cu tot.

Abrudul acum era numai ruine; râulețul din vale, fântânele și străzile orașului erau pline de cadavrele acelor, cari au căzut pradă mâniei fără cruțare a acestui soi neuman. Intre cei uciși se afla și deputatul Dragoș, care a fost prea temerar a se încrede în cinstea acestui popor: de bandiți. N'a fost cruțat nimeni; la fel au ucis pe sugaci, fecioare și femei, cari au fost de origine maghiară; au omorât prin torturi și pe acei valahi cu simți mai bun, cari păreau a fi aderenții străduințelor lui Dragoș în privința păcii cu ungurii. Intre ruine am dat peste numeroase femei junghiate care în lipsă de îngrijire și medicamente mor între cele mai grozave chinuri. Este de nedescrisă cruzimea sălbatică, a cărei urme se pot vedea prefundindeni.

În ziua sosirii în oraș am ținut repaus; la 17 am trimis 200 oameni, 1 tun de 2 fonți și 8 husari spre Roșia-Montană, alți 200 oameni, 1 tun 3 fonți și 8 husari spre Buciumi, iar cu restul armatei am luat măsuri de apărare pentru Abrud, căci eram așteptat în orice moment la un atac general.

Rezultatul acestei zile a fost foarte frumos.. Cei dela Roșia-Montană au adus cu ei din mine peste 400 maghiari, cari dinaintea furiei valahilor s'au refugiat acolo, și cari terminându-li-se alimentele de mai multe zile flămânzeau în grozavă frică de moarte. Eliberarea acestor nenorociți a reclamat o luptă de 2 ceasuri, căci vreo 5000 de răzvâtiți stateau la gurile minelor, dar vitejia oamenilor mei i-a alungat de acolo ucigând 30 valahi. Aici menționez, că valahii de mai multe zile momesc pe unguri prin salv conducte, prin care li se asigura viața; când au eșit din mine i-au ucis fără cruțare, lăsând în viața numai câțiva bărbați, cari au intrat în serviciul lor militar.

Cei dela Buciumi au aflat o rezistență puternică...

Focul a ținut mult timp din ambele părți, pân'ce ai noștri cu un atac îndreptat din vale spre valahii ce împușcau de pe culmea muntelui, de acolo cu vitejie i-au alungat; s'au capturat 3 tunuri de lemn. Din partea noastră pierderea a fost 1 mort și 1 rănit, dintre valahi au căzut peste 40, între cari a fost găsită și o femeie îmbrăcată în haine de bărbat și înarmată cu o pușcă. Intre timp și în partea de apus a orașului au început să se ivească pe piscurile munților valahi, pe cari însă i-am fugărit cu câteva focuri de tun. În dimineața zilei de 18 o armată imensă de morți s'a adunat pe vârfurile munților ce înconjoară orașul și strigau mereu „așteaptă numai, tu câine de ungur!”

Cât de mare a putut să fie aceasta mulțime de răsvâtiți, nu pot să precizez, dar că pe fiecare soldat de al meu, a căzut 50 de morți, asta o afirm cu încăpăținare. O revoluție generală a fost aceasta, la care a luat parte întreaga regiune a Abrudului, acest cuib de răsvâtiți cu mic cu mare mânați de un fanatism gata la orice.

Tunurile noastre acoperite dinspre 3 margini ale orașului erau așezate pe niște coline, unde dușmanul să fi fost oricât de numeros n'ar fi putut deloc să coboare, iar la poalele muntelui am așezat linia trăgătorilor și în această orânduire am primit marea luptă pe moarte și pe viață...

La 4 oare după masă valahii au atăcat din toate părțile deodată, încurajându-se prin obiceiurile strigăte sălbatică. Focul tunurilor noastre și purtarea bună a unei părți din trăgătorii mei au pus stavilă dușmanului și repetatele atacuri au fost respinse așa că adeseori și de pe culmele munților au fost gonți îndărăt.

Focul a ținut din ambele părți fără întrerupere până seara, ba chiar și în întunecul nopții; la noi n'a căzut niciunul cu excepția câtorva trăgători îndrăsneți; cari și-au părăsit locul și în partea de apus s'au urcat până la piscuri, unde au fost prinși; dintre valahi însă pe toate 3 laturile s'au prăpădit foarte mulți; căci tunurile noastre foarte-foarte rar au dat greș; iar cari aveau curajul să coboare de pe culme, pe aceia îi ucideau gloanțele trăgătorilor...

Nici în dimineața zilei de azi (19) n'a încetat focul și lupta era în curgere în tot timpul, cu succes pentru noi; cu toate acestea deja acum observai, că mulțimea imensă prin luptele de zi și noapte va obosi. puterile noastre reduse și ne va istovi cu totul, deoarece fiecare dintre oamenii mei erau puși la grea încercare în fața unui dușman atât de numeros, deaceia am ordonat retragerea spre Alba-Iulia. Și ca în partea aceasta să mă retrag, m'a îndemnat o rațiune militară și un anumit plan...

Anume a merge direct spre Brad nu socoteam consult, deoarece în drum îmi ținea calea vreo 20 mii oameni; cu retragerea spre Alba-Iulia urmăream scopul de a împărți în 2 armata mea acolo, unde drumul se îndreaptă spre Dupăpiatra, trimițând o parte spre Brad, iar ceialaltă peste Zlatna la Borband ca aceasta să se unească cu armata maghiară de acolo și să-mi aducă ajutor după planurile mele. Eu credeam, că la Zlatna armata mea va trece cu ușurință peste tabăra valahă de sub comanda lui Axente, fiindcă însuși Axente cu partea cea mai mare a trupei sale a plecat în contra mea spre Abrud...

Retragerea s'a făcut la orele 11 în cea mai perfectă ordine și în ciuda unui atât de imens dușman n'am pierdut nici un om.

Când ne-am intrunit pe drumul spre Alba-Iulia, s'a atașat de noi și o mulțime de refugiați maghiari cu trăsuri și pedestri cam vreo 700 la număr; pe aceștia, deși presimțeam greutățile cauzate de ei, totuși simțul uman mi-a dictat să nu-i las acolo pradă urgiei și i-am plasat în mijlocul coloanei; astfel am pornit dela marginea orașului spre Alba-Iulia.

Focul de arme însă fără întrerupere venia asupra noastră de pe munții din stânga și din dreapta și noi răspunzând la fel mergeam înainte pe drumul nostru. Dar deodată la mijlocul coloanei în șirul lung de trăsuri s'a produs o disordine și refugiații fac o învălmășeală atât de

mare, încât partea din dărăt a coloanei nu mai poate progresa și din cauza aceasta, venind gloanțele mai cu seamă din dos, soldații mei încep a-și pierde încrederea în sine și numai în urma intervenției mele foarte energice, am putut să-i reținem dela înaintarea momentană (fuga spre Alba-Iulia)... Inșă refugiații plâneau și se văitau, iar aceste strigăte de disperare și-au avut efectul moral asupra soldaților, așa că în disordinea ce creștea din clipă în clipă ei își părăsesc locul din coloană și cuprinși de o panică îngrozitoare o iau la fugă prin tufișuri și nici cu tunul n'am putut băga în ei curaj. Dușmanul bineînțeles a exploatat aceasă învălmășeală și coborând în fugă de pe munți a ucis fără milă pe refugiații nevinovați.

Nu se mai putea ajuta în situația aceasta nimic, deoarece chiar acolo era o pantă piezișă și după-ce partea din dărăt a armatei mele, ariergarda, o văzurăm fugind înaintea mea, am rămas părăsit și ca să pot salva cel puțin cele 2 tunuri dela ariergardă, am pornit cu ele și am ajuns fără niciun pericol la o distanță de $\frac{1}{2}$ oră, unde înaintea mea podul peste care trebuia să trecem era distrus. Tunurile nu le-am putut duce mai departe cu noi și astfel ne-am nenorocit (am căzu) cu totul...

Astfel am devenit un beliduce nenorocit, astfel a eșuat voința mea îndrăzneată. Dacă îmi succedea, toată lumea aproba pașii mei, iar acum că nu mi-a reușit, — știu bine — că toți pe mine mă vor învinovați; deaceia eu nicio scuză nu voi aduce spre apărarea mea, numai atâta trebuie să constat, că ofițerii mei deja în cursul luptelor începeau să dispară și pe când am ajuns la Brad întreg corpul ofițeresc stătea din 4 inși cu mine împreună.

Hatvani Emeric
comand trupe

Raportul col. Kemény

Comandantul de Brigadă col. Kemény.

Cartierul General Abrud la 14 Jun. 1849.
Intre multe neajunsuri am sosit la Abrud în ziua de 11 Iunie și așa dela Brad în curs de 3 zile, — a fost zi când n'am putut progresa mai mult de $\frac{1}{2}$ oră, deoarece a trebuit să-mi tai drum și să-mi construiesc poduri, și dintre acele zile una am petrecut-o în lupte cu valahii, pe cari i-am fugărit, astfel sosind la 11 aici, după masă tabăra valahă m'a atăcat, i-am bătut bine și i-am respins, timp de 2 ore i-am alungat. *La 13 a lunei din trei părți m'au atăcat, atunci i-am făcut de bațocură, pe mai mulți i-am lăsat să-iucidă: dovada fugii și spaimii lor a fost faptul, că mai multe sute dintre ei lăpădându-și hainele mai grele și traistele pline cu alimente, au căutat scape prin fugă, — ei au fost ureo 10 mii, eu nici într-o luptă n'am avut mai mult decât ureo 800 oameni, pe ceilalți i-am lăsat să odihnească deși aveam o armată de 4000 oameni.* În ziua primă m'am luptat înspre Alba-Iulia și nainte spre Câmpeni, dovadă că tabăra lui Axente atunci

s'a retras dinspre Alba-Iulia, ca să nu-l înconjur deoarece în ciocnirea din urmă și Axente s'a luptat cu mine spre Câmpeni.

Să ferească Dzeu pe tot omul de lupta dela munte, pentru transportarea unui singur tun peste deal, câteodată a trebuit să întârzi o jumătate oră și astfel transportul celor 7 tunuri grele, m'a costat 7 ore; acestea toate ar merge, dar n'avem ce mânca, valahii tot au furat, Abrudul moare de foame, aici și acum sunt numeroși locuitori, dar tot numai femei. De aici am trimis la Zlatna 1 divizie să aile legătură cu col. Beke, căruia de mult îi dădusem ordin să ocupe Zlatna, și cred că s'a făcut; din aceia constat, că divizia trimisă de mine nu s'a reîntors, așadar a putut merge liberă până la Zlatna — dacă nu primesc alimente mi-i teamă că voi fi silit să mă reîntorc, deși nu mi-ar plăcea, căci am mare speranță să-i înving — eu de aici nu mă pot mișca, până-ce comunicația alimentelor nu-mi va fi asigurată dela Zlatna până la Borband. Nici vite nu am, chiar dela trăsura mea, care îmi poartă arhiva, am dat vitele să fie tăiate.

Cu onoare Vă rog, Ilustrisime, deoarece eu raportele mele le trimit Ilustrisității Voastre și dlui general Bem, să binevoiți ca for superior a le t imite acelea Ministerului, și zilele acestea de pauză impusă de împrejurări le folosesc la aceea să convertesc în secret pe câțiva comandanți ai taberei valahilor prin oamenii mei de încredere; așa cred că nu greșesc de loc, dacă voi ajunge la Victorie cu cât se poate mai puțină vărsare de sânge. Dl major Hatvany n'a procedat cu minte, când a învâjbit poporul.

Col. Kemény.

Raportul lui Csányi către Kossuth

În aceste câteva zile astfel trăesc aici, ca unul de peste mări, care n'aude și nu știe nimic despre țara sa. Din Ungaria ne vin mai puține știri peste Piatra Craiului, decât poate dela Budapesta în Indii. Nici jurnal nici curier nu ne sosește aici, deși avem deja o comunicație accelerată de tabără căci am dispus, ca dela Aldești până la Cluj să stee la dispoziție în tot locul 3 cai buni și trăsuri ușoare pentru curieri. Ardealul este scena celor mai îngrozitoare vederi. Evenimente sângeroase, furturi, incendieri sunt și acum încă la ordinea zilei și acestea se exercită reciproc, într'un loc de către valahi, într'altul de către unguri. Sunt în stadiu de formațiune trupe mobile cu menirea de a restabili liniștea Ardealului răzvrătit și distrus și în vederea acestui scop am ordonat dezarmarea satelor române, căutarea și prinderea incendiatorilor și a ucigașilor, dar durerea la formații ușoare pofa de a fura îi îndeamnă (dc fájdalom a hönnyü alakulásra a rablás vágy szolgál ingerül) ceiace în ciuda tuturor măsurilor luate până aci, totuși se exercită și departe este speranța de a le putea pune capăt. Azi am trecut în revistă trupele de aci. Garda națională din oraș este fără arme. Călăreții lui Matei (Mátyás hu-

szárok) sunt feciori aleși, dar fără cai și fără arme.

Gărzile naționale din Bihor au lăsat aici puținele puști primite dela stat; nici Dumnezeu nu poate să înfrâneze pe valahii din munți fără puști. De puști li-i teamă, o singură descărcare de armă îi alungă, dar coasa și sulița nu; eri o companie i-a atacat la Maruczel (Mărișel), dar sub ocotenențului lor a primit 2 răni și a fost silit să se retragă fără rezultat. E adevărat că și procedura greșită a fost cauza, căci din altă parte, deși erau puteri suficiente la îndemână, n'a fost sprijinit în-deajuns. Urmărirea lor este în continuare, despie rezultat voiu raporta.

Nici despre Slimnic (Szelindek, Stolzenburg lângă Sibiu) nu știu nimic precis Secuii însă au plecat: 5000 cu coase, 5000 cu arme, cu aceștia Bem ar putea opera. Dela Halmaș a trecut eri pe aici un curier la gen. Bem, dela care depinde ca tabăra dela Halmaș să se unească cu el. Măne am să trimit Secuilor un cuvânt de însuflețire și să le promit din partea statului multe lucruri frumoase și bune, dacă se vor purta bine. Colonelul Zombory a nebunit, Dvoschner a dezertat cu casadă cu tot, aceștia au fost oameni răi, noroc că Secuii se fereau de ei. Indatăce voiu putea, am să merg în tabără și printre Secui, așa cred că în amândouă locuri prezența mea să aibă efect bun.

Dar întâi trebuie să aranjez unele lucruri aici, solda ofițerilor o ridic la cota celei din Ungaria, astfel nu vor fi siliți să prădeze ca și până aci și am să le dau și o mică despăgubire pentru daunele avute. Sărmanul Ardeal! Eu nu cred, că există o țară mai nenorocită! Omul se îngrozește numai la auzul celor ce se petrec, văzând în ce fiară sălbatică se poate schimba așa numita nobilă creațiune a lui Dzeu și toate acestea sub conducerea ofițerilor cavaleri din arma austriacă. Cheltuelile aici nu sunt mici, avansul trupelor numeroase, solda ca și despre alimentație să nici nu mai vorbesc; ajutoare, armament. Mereu îmi cer cu insistență bancnote mărunte; nu ne trimiteți bancnote de 100 de loc. Apoi arme oricât de rele și cărtușe, căci lipsa acestora se simte, și securi cer. Nici la expediția dela Maruczel (Mărișel) n'au fost suficient înarmați. Fără știri din Ungaria așa mă consider ca pe un exportat; de ar da Dzeu să primi de acolo vești bune, căci eu nu sunt de principiul „solamen miseris...“ Bani în monede mărunte, arme oricât de rele, între ele și sabii și pistoale, în fine cărtușe cât de multe cerând, cu stimă

Cluj, 3 Febr. 1849.

Csányi.

Raportul lui Prodan

Onorabil Comitet Românese!

Ieu subscrisul ca să fac demonstrațiuni și într'o vreme de lipsă, să pot apăra satele vecine din Prefectura mea, am adunat mai multe mii de oameni și după ce i-am ținut acolo vreo câteva zile, ungerii din Aiud ar năvălit din trei lături pre poporul meu, și după un puțin atac cu ei am fost silit a retira (a mă retrage) căzând dintre

unguri 5 și din partea noastră prinzind ungerii unu, și ducându-l viu la Aiud; satul l-au aprins și a făcut multe pagube la oameni; ungerii din Aiud și din satele vecine adunându-se laolaltă bine armați tot mereu pe români îi năcăjescu. Sate mai multe au aprins, oamenii s'au gonit din sate cu toți pruncii, și averile bucatele etc. li s'au luat toate, precum în Mirăzlău, Deesa, Inoc, Feldioara. Ieu însumi m'am tras la munți, unde la luarea Abrudului am fost de față. Și aici șed neștiind încotro fără instrucție a porni. Ungurii de către Turda, Vinți și Aiud s'au pus de au prins vreo 40 de călăreți militari și prind cu un unger un român în gledă, i-a întrebuințat în timplaria mai suspomenită în contra mea. Ieu batăr că am avut 400 (700) pușcaș însă n'am avut muniție nicio încărcătură și așa lesne m'au putut împrăstia. Nu-i alta cale dară, decât ca cu Iancu și cu Buteanu înțelegându-mă să putem porni cu puteri împreunate spre zmerirea Aiudenilor și a învecinatelelor sate ungeresti, care grozav psecă (?) și pagubesc întru atâta, cât muierile și pruncii și toți oamenii tot în dumbrăvi dorm. Să faceți mijlocire să căpătăm în contra Aiudului miliție și tunuri, care știu rândul războiului, ca se umble în fruntea poporului, fiindca Aiudul s'au închis cu șanțuri și din afară și dinlăuntru. Casele au descoperit, armați sunt foarte tare, și acolo trebuie putere grozavă ca să se poată înfrâna. Faceți ordinație cam decurând în treaba asta, ca să știu ce face. Despre Zlagna, pot spune, mai toată s'au făcut cenușă. 4 biserici și cohurile și curțile cele imperiale. Din pricina că ungerii au înșelat pe Români zicându-se ca se pue ambele părțile în mijlocul piațului, Români le-au depus, Ungurii încă s'au plecat să le pue împreună cu Români, însă ungerii văzând che Români au pus pe pământ armele, au comandat foc și au pușcat 13 Români și 2 fete, deacolo s'au făcut o turburare mare și s'au aprins orașul. Faceți mijlocire ea schimbarea de aur, administrația și juridiciul montan să se compună din barbați nemți sau români credincioși împăratului, că altminterlea oamenii care numai din băișag trăiesc iasă s'ar turbura și s'ar omori unul pe altul.

Abrud, 19 Oct. 1848.

Simeon Prodan Bobu
prefect.

Scrisoarea lui Butteau.

Fraților! Eu sosind aici am ocupat Offenbaia, pe Unguri i-am desarmat precum pe Câmpeni, Abrudeni, pe Zlatna, care cu... Dobra a desarmat-o, cu Abrudul am făcut pacificație, am venit (după) astea și m'am așezat aproape de Abrud într'un câmp. au venit după o lungă pacificație cu steag alb înaintea noastră cu 5000 fl. cm... execuțiilor secuești și un punct de pace, am restaurat magistrat din persoane amestecate, am pus ca limbile ambidouă să fie administrative, i-am jurat pe credința împăratului, și frica cea mare și nespună care pe mulți i-au amuțit, am

stins-o; pe toți i-am înfrățit, apoi o parte din oaste cu muzică an petrecut o prin oraș în semn de triumf, acuma a pornit către Zarand la Körösbánya, acolo e adunată o mulțime de Unguri; toate laturile iau înconjurat cu mulțime de Români încă și de prin Ungaria, Brad și Kristiur, i-a desarmat și fiindcă Români au fost foarte furiați nici D-zeu nu-i putea ține în frâu, pe toți i-au jefuit, am pus oficeri, precum și la B. Huniad pe părțile acelea; dați-ne puști, muniție și tunuri, că în jos anevoie vom putea sta în po-

trivă, unde sunt concentrați și întăriți, spune încă odată în cotro să pornim. Români în țeară sunt foarte batjocoriți și ne tot chiamă la ei spre ajutoriu, daține un oficer regulat și despre toate stările îndată ne înștiințați cu grabă, epistoala la B. Huniad au dus-o un om și încă n'au venit, căci va veni vom trimite recepisa, nu întârziati, că vremurile sunt criticevante.

Abrudbaia 24 Oct. 1848.

Ioan Butlean.

Cluj

Sfânta Familie

Xilogravură de M. Olinescu

VRAJBA.

— Întru ca să curme cearta, bătrânul ieși grăbit pe porțița dela stradă, fără să spună o vorbă. Lelea Marița turbă de necaz. Nu pricepe că de ce nu-i răspunde și de ce pleacă. Ca să-și răzbune, aleargă la poartă și-i strigă peste gard, din urmă:

— Așa, acum la crâjmă, bețivule, că ea o să-ți mănânce capul. Du acuma crâjmarului ce ți-au mai lăsat ibovnicele și lăeții pentru cari ai lucrat.

Dar bătrânul n'o mai auzi. Trece pe stradă la vale supărat, cu privirile 'n gurgoiul opincilor. Capul îi fierbea ca o oală înăbușită în clocot. Vede el bine că nu-i mai de trăit așa. Trebuie să se hotărească într-o formă oarecare. Să-și alunge din casă muerea și feciorul, acum la bătrânețe? Să meargă 'n lege cu muerea și feciorul lui, el, care nu fusese 'n legiuiri nici ca martor, decum ca și împlicinat. O vieață 'ntreagă nu se certase cu nimeni și iată-l acum bătut și înjurat de muere și feciorul lui.

— Bade Onuț... Bade Onuț... — se auzi strigat de cineva peste gard. Intoarse capul și văzu pe lelea. Chiva văduva lui Ifrem văcarul alergând în urma lui.

— Ce-i Chivo? o întrebă blând bătrânul.

— Fie-ți milă și fă-ți pomană cu mine de-mi împrumută niște bani să-mi cumpăr o căpriță să nu-mi moară copilașii de foame... se rugă femeia.

Bătrânul nu spuse nici o vorbă. Scotoci prin șerpar. Scoase o hârtie de 500 și tot fără vorbă o întinse femeiei, care nu știu cum să-i mulțumească, pentru bunătate.

— Cea din urmă hârtie! se gândi cu tristețe moș Onuț și pași mai departe.

De când a început să bea badea Onuț al Irinei din Deleni, sărăcimea satului, care-i cunoaște de mult slăbiciunea, se ține acum morțiș de tundra lui. Unii îi cer bani ca împrumut ca să-și cumpere o căpriță sau o vacuță cu lapte la copii, alții, mai ales văduvele nevoiașe se mulțumesc cu câte o polovică de porumb, ca să astupe gurile flămânde ale celor mici, dar pe ori unde umblă și se învârtește badea Onuț, este mereu urmărit de câte-un copilaș firav și sdrențos care-i cere cu glas plângător.

— Dă-mi și mie bade Onuț... De sufletul maichii Irina...

Și badea Onuț nu se lasă niciodată rugat. Iși scotocește șerparul cel lat de-o palmă și-i întinde cât se nimereste, adăogând:

— Pentru hodina maichi Irina, săraca...

Dar abia cotește după colțul străzii, că alt copil îl ia în primire, cerșindu-i plângăreț:

— Dă-mi un leu bade Onuț...

Și bătrânul puse cucernic moneda în mână murdară de copil, ca și cum ar pune-o pe evanghelia sfințită din biserică.

De vre-o doi ani viața bătrânului se scurge între casa lui din deal și între crâjma lui Ilie din vale, iar sufletul nu i se mai deschide decât pentru necăjiții satului, pe cari caută să-i ajute din tot sufletul. De doi ani banul nu mai are nici un preț în mâna-i scortoasă, care altă dată lega bănuțul cu zece noduri, să nu-i mai scape. De doi ani bătrânul nu face altceva decât risipește ce-a adunat cu munca grea patruzeci de ani în șir.

Când îl zări apropiindu-se, crâjmarul îl întâmpină prietenește. Ii puse sticla de vin și paharul pe masa din colț. E locul lui. După ce întră gârbovit pe ușa birtului Moș Onuț își roti privirea peste chelnăraii cu gratii. O mare rușine îl cuprinsese și-i veni să o șteargă la fugă, să nu mai vadă acest altar al satanei, dar când fu să aleagă între casa lui din deal devenită de o vreme mai neagră ca iadul și între crâjmă, Moș Onuț strânse vârtos din măsele, își mușcă până aproape de sânge buza de jos, se așeză pe scaun și pe nerăsuflăte goli întâiul pahar strâmbându-se și privind cu greață la sticla cu vin rubiniu de pe masă. Mai goli un pahar. Încă și încă unul. Ar vrea să se isprăvească mai curând. Ca 'n toate lucrurile sale, nici acum nu-i vine să-și piardă vremea de geaba.

Prin fața cărciumei trec grăbiți bărbați și flăcăi cu coasele de-a umăr. Vin dela câmp. Așa venea și Moș Onuț în vremea lui. Frânt de oboseală, dar mulțumit de sine și de ziua ce-a trecut. De mult n'a mai dat pe la câmp, iar pământul nu răsplătește decât munca stropită cu sudoare.

Afumat de cele câteva perechi de pahare de vin, bătrânul căzut pe gânduri, cu capul proptit în mâna stângă fredonează încetșor și legănat crâjmarului Ilie, care-l privește cu milă de după gratiile chelnăraiiului.

Măi crâjmare dăranat

Adă vin, că s'a gătat

dar prințând căutătura compătimitoare a crâjmarului încercă să o dreagă pe aceeaș melodie bătrânească

Că nu beau că-mi place vinul

Da-mi mai stâmpăra veninul...

Crâjma s'a umplut pe nesimțite de cogașii veniți din țarini, cari după ce trag grăbiți la măsă câte-un jumate deț de rachiu, se grăbesc la cină și la odihnă, ca mâine dimineată să o poată relua din nou, de unde au lăsat-o azi.

Toți cunosc necazurile lui Moș Onuț și-l compătinesc. Toși știu că numai din cauza bunătații de suflet și a milosteniilor ce bătrânul a făcut din copilărie până la bătrânețe pentru orfanii și văduvele nevoiașe din sat, muerea și feciorul îi amăresc viața. Nimeni nu se miră că omul după atâta trai rău și-a pierdut cumpătul

și s'a abătut din drumul cel bun pe calea beției iar Moș Onuț tace și bea, bea cu alean. Omul vrednic de altă dată, care din cerșetor a ajuns prie muncă încordată cel mai cu stare om din sat, azi nu mai face altceva decât bea cu dorința sălbatecă de a se termina odată și certele și belsugul din casă.

Când i se isprăvesc banii se împrumută de la bancă. A vândut tot ce-a putut vinde de pe lângă casă. Datoria la bancă s'a sporit până aproape de valoarea averii sale. Desnădăjduit, că cei de-acasă nu-și văd nenorocirea, om l face tot ce poate ca agoniseala strânsă în ani lungi și grei de trudă să se isprăvească cât mai curând. Știe el bine că numai averea, pe care i-o jinduește și muerea și feciorul — l-a nenorocit.

Bătrânul simte acum, că nu mai este întoarcere. Numai femeia și feciorul nu văd primejdia și în loc să caute să-l readucă iar cu binișorul la brazdă, îl sfădesc și-l bat ca pe un netrebnic, iar omul tace, rabdă, bea și se lasă împins spre ruină.

— Numai muerea să n'o fi răbdat bunul Dumnezeu pe fața pământului și toate ar merge bine — își dă cu părerea bătrânul, când prietenii lui vechi îndrăsnesc să-l îndemne să o lase năpus-tului crâjma și să se întoarcă la treburile lui.

Prin ungherele crâjmii oamenii-și spun și ei părerile.

— Vedeți ce face muerea dracului din omul vrednic?... Cine-a fost Onuț al Irinei din Deleni și uite ce-a ajuns? se pocăzuește cantorul Irimie stând de vorbă cu Natu Chimului și cu vre-o doi fătați mai bătrâni din vremea lui.

— Ce muere mă? Șerpoaică! Să-i sdrobești capul ca la viperă! — îl întregi Natu Chimului.

Și toți își reamintesc viața de trudă a omului lui Dum ezeu, compătimit de tot satul.

* * *

Abia împlinise 4 ani când a început să se eie la trântă cu viața. Pe tatăl său nu-l cunoscuse, că murise turtit de un fag, sub Măgura Neamțului înainte de a-i veni feciorul pe lume, iar mamă-sa l-a părăsit ucisă de lingoare, când dânsul abia avea 4 ani. N-avea pe nimeni, că părinții nu fuseseră băștinaș în sat. S'a pomenit cerșind prin sat dela o casă la alta. Iarna muerile-l luau de mânecută din drum aproape înghețat, îl duceau în casă și-l așezau pe vatra unghetului să se încălzească și-i puneau lăptișor cald în blidul de pământ cu floricele, iar copilul sorbea lacom și fericit din lingura de lemn, ce nu-i încăpea în gură, mușca din când în când din coaja de mălăeș ostoit și-și ștergea cu o mânecă sleită-n murdărie năsucul pururea înțurțurat, dar trăia și creștea. Spre seară se trăgea prin nămeți rupt de oboseală. cu străicuța plină de coji de pâine, mălaiu, mere și prune uscate la maica Irina, căprărița din capătul satului, care-l găzduia de milă, iarna de asupra unghetului, iar vara pe fân, în șopro-nașul dela poata caprelor.

Văzându-l cuminte și prânzaș, la 5 ani maica Irina îl oprî dela cerșit, îl luă pe lângă dânsa și-l învăță să-i păzească caprele la pădure.

În vreme ce caprele se sbenguiau căfărându-se prin hucașuri după muguri, băiatul aduna vreascuri, iar seara, când soarele se apropia de dealul Bondeștilor cobora țanțoș de-a umăr cu sărcinuța lui de vreascuri pe urma caprelor ce-i păseau militărește înainte.

— Să știți că mi-a trimis Dumnezeu norocul în casă cu copilul ăsta, că de că d îl știu nu mi-a venit nici odată acasă cu mâna goală, întotdeauna aduce câte ceva la casă — se lauda fericită cătră vecine maica Irina, cu feciorul ei.

Dar și avea dreptate maica Irina să se laude, că Onuț al ei, oricât de mititel era, nu sta cu mâinile în sân. Intotdeauna făcea câte ceva, larna aduna și țara acasă vreascuri și crăci uscate, primăvara frăguțe și bureți, vara cireșe, smeure, afine și mure, iar toamna alune, măceșe, mălaiul cucului și ce se nimerea, dar în toată seara aducea câte ceva. Văzuse — se vede — de mic băiatul, cât de rău era, când trebuia să ceară altora să-i de-a gata. Trecuse doar prin atâtea umilinți și jinduisse destul pe cei ce aveau, pentruca singur singurel să caute a se îngriji de cele ce-i trebuiau.

Pe măsură ce creștea Onuț, întinerea maica Irina de dragul lui.

Rămasă văduvă pela 40 de ani de un bărbat bețiv și puturos, care o spetise destul în bătăi, maica Irina nu se mai măritase, ci trăia cum putea din tors și cosele, lucruri pe care le putea face pe lângă păstoritul căprițelor ei. Mai mult ca să-i țină de urât luase pe lângă dânsa pe Onuț și mai târziu, dupăce-l cunoscuse se alipea de copilul ăsta, mai mult decât dacă ar fi fost copilul ei.

Abia era Onuț de 15 ani și casa maichii Irina era în rând cu toate casele din sat. Femeia vedea bine, că de când copilul se aciuse în casa ei, toate-i mergeau din plin și bine, iar lipsa și golătatea de mai nainte fugiseră din casa ei ca și gonite de alte alea. În toate diminețile maica Irina trecea sprintenă spre oraș cu o corfă-n cap încărcată cu șase ulcele de lapte de capră și cu desagii de-a umăr plini cu coșuri de frăguțe smeură, afine, alune sau măceșe adunate de prin pădure în prezivă de Onuț al ei. Vindea bine întotdeauna. Orașencele o cunoșteau și o opreau la marginea orașului să-i poată cumpăra laptele de capră. Pe banii ce-i lua cumpăra făină, untură, sare, oțet, petrol, săpun și de ale casei și-i mai rămâneau întotdeauna și bani de pus în crepăturile dela grindă.

Când Onuț împlini 20 de ani la casa maichii Irina toate se schimbaseră. Caprele se prefăcuseră de mai multe ori în vaci și boi, iar vacile și boii în holde mănoase de grâu și porumb. De odată cu sărăcia dispăruse de mult și șopro-nul cu poata caprelor, iar în locul lui răsărise un grajd încăpător cu opt capete de vite mari. Chiar și casa se mărise și se întinsese sub un coperiș de țigla ce zâmbea înbușorât soarelui de primăvară, iar pe sub mărul dungos din ogradă o scroafă mare cât un poloboc își plimba cei opt purceluși sprinteni și grăsulii, de să-i rupi în genunchi. Din vârful unui deal de gunoiu crescut în fața grajdului un cocoș cu pene jândărești

cânta fericit și vesel ca un grenadir unei întregi armate de găini de toate mărimile și culorile.

Onuț al maichii Irina era acum de asupra răului. Trecea de om bogat în sat și sporea mereu văzând cu ochii. Pururea vesel și plin de viață. În casa lui săracii erau găzduiți frățeste și nimeni nu ieșea flămând din casa lui, iar lumea credea că de asta-i și dă Dumnezeu noroc în tot ce începe. Nu uita Onuț nici de maica Irina. Știa că numai ei îi datorește averea și viața, ea-l făcuse om și nu-l lăsase să moară cum mor căteii aruncați în hârtoape și de asta se simțea dator să fie și el bun și milos cu cei mici și părăsiți, cum fusese dânsul la vremea lui.

— Naș vrea să mor Onuțul maichii, până nu-ți văd fericirea — îi zicea adesea maica Irina băiatului care începuse cu cătănia și era numai bun de înșurat.

— Lasă că mai este vreme. O facem noi și pe asta maică, doar ce-i o nuntă, dar vezi, fetele de gazdă-s cu draci. N-au uitat, că eu am crescut cu hârbul și li-e rușine de mine, iar noră săracă nu-ți trebuie dumitale, mărturisi Onuț strâns cu ușa de bătrână.

Găsim noi fete de seama noastră maică, n-avea grijă! — îl liniști călduros maica Irina.

Așa se făcu treaba, că în patru săptămâni Onuț fu înșurat gata cu fata primarului cel bătrân Avram Cârnău din Deleni. Tatăl fetei fusese cel mai bogat gospodar din sat. Dar sărăcise rău. Cei opt ani de primărie și prietenie cu domnia îl duseseră la sapă de lemn. Nu mai avea decât datoriile și cele trei fete de măritat. În curtea lui largă prin bălăriile cât omul se aciuseră șerpuii, iar prin pereții deslipiți ai grajdurilor goale bătea vântul.

Maica Irina lăcomise la neamul lui Avram primarul, dar nu cătase la fată, care era o leneșă, bună numai de gură și de găteți. De aci i-se trase nenorocirea lui Onuț al Irinei.

În casa liniștită a maicii Irina intrase de odată cu nevasta cea nouă — gălceava, care goni în scurt timp pacea și buna înțelegere.

Dar Onuț bun din fire, muncea, muncea și-și vedea de treabă. Ținea la nevastă, pentru că așa credea el, că trebuie să țină tot bărbatul cu frica lui Dumnezeu, dar ținea tot atât și la maica Irina. Ea-l crescuse. Da-l învățase să fie om de omenie. Ei îi datora viața. Trebuia să țină la ea. În schimb nevasta n-o putea suferi.

Maica Irina a intrat cu zile în pământ, mahnită că numai ea era vinovată pentru nenorocirea băiatului ei.

După ce-i veni pe lume Mitruț, omul se mai mângăie cu nădejdea că copilul îi va readuce în cele din urmă pacea și liniștea din casă și muncea, muncea ziua-noaptea iar averea-i sporise văzând cu ochii.

Dar nu era chip s'o scoată la capăt cu bine cu nevasta. Rea de lucru și bună de clanță, se certă mereu pentru orice lucru de nimic. Nu putea ține omul o slugă sau un lucrător de gura ei. Se agăță de copiii ce veneau din obicei după ajutor la badea Onuț, încât bieții nenorociți nu

mai îndrăzeau să-i calce pragul, ci-l pândeau pe badea Onuț pe ulițe, când mergea la biserică sau prin sat cu treburi și omul lui Dumnezeu nu-l lăsa, că nu putea badea Onuț a Irinei să vadă un om în năcaz fără să sară în ajutor. De câte ori vedea un copil sdrăntos, firav și moșcolit pe ulițe, își aducea aminte omul de copilăria lui, când umbla la cerșit degerat de frig, i se umezeau ochii și nu-l răbda inima să nu deschidă punga. Nimeni nu era mai fericit ca el, când cu câțiva gologani reușea să îndulcească cât de cât viața unor copilași nevinovați. Boii lui arau și semănau holdele văduvelor nevoiașe din sat de mulți ani de zile și nu sărăcise din asta. Din contră, i se părea așa că Dumnezeu ține seama de sufletul lui, că deși dădea în dreapta și 'n stânga, totuși averea lui sporea din zi în zi. Credea că numai mâna lui Dumnezeu era la mijloc. Dar obiceiul acesta nu-l putea suferi lelea Marița odată cu capul.

— Nu m'am măritat cu tine, că să dai tot ce agonisim sărăntocilor satului! îl certa mereu nevasta.

— Taci muere, că nu dau nimic din al tău, dau și eu uite, cum dă toată lumea, o parte ce mi-a dat și mie Dumnezeu... — se apăra Onuț.

— Lasă că ți-i scot eu din curte cu hepeliga, de n'or să mai îndrăznească culdușii dracului, să-ți deschidă ușa! amenința muerea turbând de necaz.

Dar din ce nevasta căută să-l desbare de obiceiul lui, badea Onuț tăcea și-și ajuta săracii tot cu mai multă dragoste.

După ce crescuseră Mitruț, băiatul puse umăr la umăr cu mamă-sa și cârtelile de mai 'nainte se schimbă în certe 'n lege, iar mai la urmă chiar în păruiele. Pentru câteva cupe de făină cu ce omul miluia pe vre-o văduvă lipsită, nevasta și feciorul tăbărau asupra lui ca asupra unui nelegiuit.

— Ne mânânci truda noastră cu ibovnicile tale... îi arunca în obraz nevasta.

— Truda voastră? se întrebă nedumerit omul.

— Ne omori cu rușinea. Te știe lumea că ții copiii satului din munca noastră... îl înfrunța feciorul.

— Din munca voastră? — se întreba tot mai nedumerit Onuț, dar tăcea.

— Imparți averea între sărăntocii tăi și de noi, că n'avem ce ne trebuie, nici capul nu te doare! îl canonea drăcoasă muerea.

— Ce vă lipsește, măi muere? Ce? întreba omul și nu 'nțelegea unde vrea să-l ducă muerea și feciorul.

Dar nu primi nici un răspuns. Cearta se întee și la urmă nevasta și feciorul tăbăriră asupra omului. De atunci s'a rupt ceva în sufletul lui badea Onuț al Irinei. Incepu să se abată tot mai des pela crâjmarul Ilie. Pe urmă tot des, până când în cele din urmă nu se mai putu opri. Necazurile îl îmbătrâniseră. Din omul sănătos ca piatra și tare ca zidul cei câțiva ani de beție și

traiu rău lăsară doar o umbră scofâlcită și fără vlagă.

Cârciuma s'a golit. Numai Onuț a Irinei mai străjuiește în colțul lui, cu capul proptit greu în mâna stângă și geme răgușit un cântec negrăit de trist, iar Ilie crâjmarul îl privește cu milă de după chelnăraiu.

— Să mergem acasă bade Onuț, că-i târziu și trebuie să 'nchid... îi șopti blând crâjmarul.

Bătrânul se cutremură. Un fior de ghiață îi coborî din creștet și i se pierdu undeva în șira spinării. Dar se lumină într'o clipă.

— Acasă? Acasă, zici?... Eu... Onuț a Irinei... nu mai am casă, măi Ilie!... Am avut casă... moșie... Hei, săraca maica Irina... Acum nu mai am.. Am mâncat-o mă... Am beut-o... Am dat-o de pomana maichi Irina... Să nu mai rămână nimic de mine... Să începă și Mitruț, feciorul meu, de unde am început eu,... cum am început eu... Poate e mai bine așa!... Să fie cu dreptate! ..

Ochii-i sunt scăldați în lacrimi de durere. Mai gârbov decât alte dăți se ridică greu, de pe scaun. Tremurând ieși în stradă.

Sus pe cer, puzderia de stele se mișcă ușurel ca niște luminițe jucăușe. Peste sat străjuiește

turnul bisericii din deal, spintecând văzduhul, ca o săgeată uriașă ce așteaptă să fie asvârlită în cer. Moșneagul plecă împletecindu-se pe uliță în jos. Năucit de gânduri ieși din sat și urcă găfâind din greu dealul viilor, ce se precipită stâncos de-asupra alviei înguste, închiorată între doi umeri de deal, a Mureșului. Jos, în adâncimi, gâlgăie încetisor ca un cântec de leagăn apa râului, nebănuit de adâncă. Satul din dreapta, cu grădinile lui scăldate 'n razele de lună, pare o grămăjoară de jucării aruncate în neștire de un copil rău prin iarbă.

Moșneagul se așeză pe un colț de stâncă. Cu ochii înlăcrimați privește spre sat.

— Acolo, e cimitirul... Acolo doarme maica Irina, sârmana... Dincolo e casa... — dar își întoarse curând privirea. Nu vrea să-și mai vadă casa.

În apa liniștită a Mureșului se scaldă luna, răvășind întreg întinsul apei în dungi de flăcări mișcătoare. De undeva, o cucuvea își cântă strident cobitorul ei cântec. Uic... uic... uic...

Jos, adâncimea, cu apa blândă, îl ademenește, iar moș Onuț plânge ca un copil bătut, în noapte

— Numai muerea...

P. P. Băneșianu.

Inchinarea Păstorilor

Xilogravură de M. Olinescu.

Religia și simbolismul în sculptură

TEODOR T. ȚIUCRA.

entru a vedea alte mărturii*) despre influența religiei în artă, voi pleca în drumul cercetărilor mele dela sculptura religioasă, analizând-o după imaginea pe care credința sau cultul oamenilor i-a imprimat-o în cursul veacurilor, dela primele sale forme iconografice primitive, până la epoca elenistică, când ea a atins punctul culminant de perfecțiune și de grandoare.

Religia greacă puțin coerentă, lipsită de doctrină, potrivită invențiilor, favorabilă jocului liber al imaginației oamenilor de artă, capabilă de un anumit misticism, dar mai ales fecundă în manifestări exterioare, creatoare de culturi numeroase și variate, de sărbători multiple, a inspirat prin excelență cele mai frumoase producțiuni literare și artistice, pe care le-a produs odată geniul omenesc. Artele orientale izvorâte din religia primitivă, au rămas adecuate riturilor mai mult sau mai puțin magice, destinate a înlătura răul sau a multiplica binele. Imaginația populară și-a reprezentat aceste forțe necunoscute sub forme felurite, sau în spirite, ce erau localizate în fenomenele naturii, în anumite animale, în arbori sau plante, sau chiar în obiecte fără viață, râuri, lacuri, taverne, stânci. Și când aceasta divinizare începea să ia o formă mai concretă, se creau întotdeauna ființe fantastice, mai mult monstruoase decât omenești. Inșă, dacă elaborarea lor artistică era un lucru secundar, exista totuși aci un *utilitarism religios*, căruia se conformau și care le înclina sau modifica sensul.

Primele mărturii sculptate care datează din perioada arhaică și ne fac proba unui cult religios, sunt statuetele numite *xoana*, care deși simple prelucrate, înlocuiesc feteșurile primitive. Mythologia ne spune că *Artemisa Orthia* principala Zeiță a Spartei, a fost găsită tot sub forma de *xoanon*. Lacedemonienii pretind că statueta în lemn le-a fost adusă în țară de *Oreste* regele lor. Athenienii susțin că statueta se află la ei, la Brauron, de unde a și luat numele de *Artemisa Brauronia*. Aceasta este o statuie magică. În timpul lui Lycurg o vedem luând parte la unele ceremonii spartane și asistând la ritualul biciuirii copiilor, în onoarea Zeiței *Artemisa*. Ea se mai numește și *Lygodesma*, căci a fost găsită într'un mănunchiu de răchită a căru

ramuri împletite în jurul ei, o țineau dreaptă. Deci totul corespunde aci, unui rit, unui cult religios.

Iconografia sculpturală a Zeiței *Orthia* este foarte variată. De altfel misiunile ei sunt multiple: ea asistă la jocuri, prezidează nașterile și căsătoriile, ea este zeița fecundității lumii vegetale și animale. Figurile sculptate în plumb, precum și eele executate în plumb, reprezintă pe Zeița *Artemisa*, îmblânzind animalele sălbatice; mai târziu, ea devine o protectoare a lor. *Potnios*, echivalentul masculin al Zeiței, ține două paseri sălbatice domestice; alteori, el este reprezentat sub forma unui cavaler cu lance. Croul are deci două forme (Dowkins, *Artemis Othia*).

Alt document găsit în templul *Ab-hu*, Zeul vegetației din Tell-Āsmar (oraș, înainte Esh-muna) reprezintă lupta lui *Heracle* cu *Hidra*; balaurul are șapte capete dintre care patru sunt tăiate, iar pe dosul lui observăm cinci limbi de foc. *Heracle* neputând omorî balaurul l a ars. Înaintea balaurului sunt două divinități cu lance, îndărăt, un mic personaj divin cu o stea deasupra capului. (Franfort, ceramolog anatolian. *American Journal*, 1933, vol. 37, pag. 535-536. Document datând din 2500 înainte de Christos). În categoria reprezentărilor religioase, mai trebuie să amintim și figurinele de substituție cu caracter funerar. Acest folklor însă, este cu mult anterior Greciei.

Egiptul are o artă proprie lui. Statuetele reprezentând Zeul *Ni*, sunt creații noi ale acestui fel de sculptură realistă. Zeul *Nil*, din Vatican, este un Zeu visător, mântuitor (*Soter*). Cei 16 copii reprezintă cei 16 coți, măsura cea mai favorabilă creșterii Nilului; cornul abundenței și spicele, înseamnă bogăție.

Există o artă alexandrină. În ce măsură putem vorbi de ea? Ea este o trecere dela o lume antică la o lume modernă. Găsim aci o grijă de rafinament, care determină o artă sau chiar forme de artă. Se crează o lume neutră, care devine din ce în ce mai complexă până la epoca civilizată. Dar în aceasta artă alexandrină, asistăm la o răsturnare a gustului public. Nu-i corpul omenesc care interesează în sculptură. În diferitele reliefuri există o intenție peisagistă simbolică. Simbolul este alături de obiectul său: driadă și arbore, nimfă și izvor. Deci alături de simbol există și materia. În acest gust pentru natură, găsim în același timp un spirit nou, literar și artistic. În relieful „In drum spre piață” (Gliptoteca din Munch), ceace ne surprinde este edificiul circular. Din el crește o tulpină (?) terminată printr'un coș cu fructe.

*) Stadiu publicat în *Hotarul*, no. 7-8, 19'6, despre influența religioasă în pictura din Evul Mediu și Renaștere.

Acesta este un subiect mistic. În „*Popas la fântână*” (Relief, Vatican), o vacă își alăptează vițelul: templul din planul al doilea, țăranul cu rața, nu se explică fără spiritul religios și un gust de simbolism.

Raporturile acestei arte alexandrine cu Occidentul și mai ales cu Roma, sunt tot de ordin religios și estetic. Nu numai că formele religioase venite din Egipt s'au impus lumii occidentale, dar un adevărat curent bachic, dionysiac, a pătruns la Roma. Diferite documente găsite în Occident, dovedesc aceasta legătură.

Arta alexandrină se interesează în mod deosebit de oamenii de toate zilele, de viața celor lipsiți de mijloace, a lucrătorilor, țăranilor, pescarilor, etc. Complementul acestor tendințe de a reda viața familiară, se găsește în reprezentările de animale: de pildă, relieful „*Vaca și vițelul*” (Münich). Vaca este un simbol religios. Este vorba de *Zeifa (vacă) Hathor*, zeiță funerară. Acesta este un vechi motiv religios care s'a transpus și'n cultul mistic. Este pastorala care prepară pe *Virgil* și poeziile sale. Alte subiecte caracteristice sunt: „*Leoaica alăptând puii săi*”, „*Oaia și mielul*”, „*Vânătorul cu câinele său*”, din col. Schreiber, Vatican. Toate aceste reprezentări de animale sunt explicate prin poezia și cultul eleusinian, transportat în Alexandria. Unul din preceptele acestei religii, era mila pentru animale (de aci *Zeifa Artemisa*, protectoare de animale).

Cultul animalelor în Egiptul ptolemaic era foarte mult practicat; el a dat loc la o mulțime de creațiuni sculpturale, ca *Boul Apis*, *Zeu* care făcea oracole și avea sanctuarul său, *Crocodilul Pnferos*, *Zeul* crocodil, al. căror subiect era înainte de toate religios. Grupul celor trei copii care se joacă cu un crocodil, văzut pe statua *Zeului Nil* (Vatican), nu este fără însemnătate. Acesta este un joc sacru, o scena religioasă, este o mărturie de superstiție pioasă. Grupurile *Herakliskoi* reprezentând pe *Heracle* copil, înăbușind șerpii, este deasemenea un subiect religios, devenit grație lui Theocrit o idilă pentru copii.

Două sentimente opuse se manifestă în literatura greco-latină față de religia egipteană. Ea este privită în același timp cea mai mediocră dintre toate. De o parte Grecii și Romanii considerau cu admirație antichitatea fabuloasă a tradițiilor sfinte, splendoarea templelor și a ceremoniilor, tot ei însă, erau șocați de moșia fetișismului lor, de absurditatea superstițiilor, de cultul animalelor și plantelor (Frantz Cumont, *Les Religions orientales dans le paganisme roman*, 1929).

Influența religiei isiace în Alexandria a creat în sculptură tipul greco-egiptean al *Zeifei Isis*, de origine faraonică. Pe timpul lui *Ptolemeu Everget*, ea este o zeiță de mai puțină importanță și era mult adorată de acelea dintre femei, pentru care amorul era un meșteșug. Dar mai târziu se produce o schimbare cu conținut moral și la sfârșitul păgânismului, *Isis* devine

un fel de reformatoare a umanității și va face mult pentru iertarea păcatelor, pretându-se în același timp la o mulțime de reprezentări plastice, ca acelea din Vatican sau Muzeul Național din Neapole.

Plastica elenistică are meritul de a fi combinat diferitele tendințe disparate: este vorba de ființele imaginare compuse din naturi diferite și elemente diverse, cărora însă se atașa întotdeauna o valoare simbolică și religioasă. Cel mai patetic dintre aceste interpretări, este grupul reprezentând pe *Silene cu Dionysos în brațe* (Louvru, Paris). Arta elenistică este ca o mărturie a unei religii noi (Henri Boulanger, *L'âme greque*). Iconografia reprezintă de acum pe *Eros și Psiheea* (Capitol), o repetiție și o reluare de subiect, care amintește o veche religie alexandrină; pe *Eros și Pan*, care derivă deasemenea din religia dionysiacă. Simbolismul alexandrin a creat teme literare care au trecut apoi în plastică. Un subiect demn de menționat, este acela care ne arată pe *Selene și Endymion* (Grup găsit la Roma, aproape de Osti, pe Acropola Isola Sacra). *Endymion* este eroul unei religii de mântuire a sufletului, fiindcă el a devenit un amoretz adormit. El a fost iubit în timpul somnului; el a devenit primul dintre aceia care dorm, a devenit mistic (doarme cu ochii deschiși, simbol de nemurire). *Endymion* a avut deci un mare rol în religie și o influență considerabilă asupra artiștilor. De aci, o mulțime de reprezentări înfățișând somnul ritual și mistic al tânărului erou. Găsim câteva detalii ale unei idei de această natură, precum și sentimentul mistic de artă asemănătoare, în grupul lui *Heracle și Omphale* (Neapole, Catalogul Ruesch, No. 299).

În arta cyrenaică găsim cultul *Grafiilor*. În sculptura latină vedem evoluția acestui grup: *Ad Soneles III*, unde *Grafiile* sunt asociate unei muritoare îmbrăcate și așezată pe un scaun. Înainte, *Grafiile* aveau o însemnătate funerară și erau reprezentate pe sarcofagii și reliefuli votive. Aceste creațiuni sculpturale nu se explică decât printr'un cult determinat și anumite împrejurări religioase, care au dat originalitatea lor artistică.

Transformarea elenistică a *Zeifei Aphrodita* se face tot lângă Cyrena. Uneori sculptorii o reprezintă ieșind din apă; momentul are o explicație religioasă și acest motiv nu este ales la întâmplare. Gestul zeiței când își stoarce pletele de apă, este un gest magic; el înseamnă fecundație și viață. În alte compoziții vedem pe *Aphrodita* stând în picioare și având lângă ea pe *Eros*; pretutindeni însă, gestul simbolic al fecundației. Tot în seria reprezentărilor *Aphroditei*, găsim pe *Venus din Agen*, tot *Andymenă* (Revue Archeologique, 1907, p. 369, și urm.), și pe *Venus din Milo* (Louvru, Paris), care este deasemenea o zeiță a mării.

Dar plecând dela aceleași credințe, sentimentele poporului erau aceleași. Dacă această dispoziție de spirit n'a paralizat activitatea Gre-

rilor, e pentru că energia lor naturală, le permitea să găsească în aceleași credințe, și motive de încredere. Zeii săi deveneau atunci pentru el aliați incomparabili. Grație antropomorfismului spiritual astfel interpretat, noțiunea destinului era și ea foarte ușurată. Intre om și diferitele puteri îndepărtate, s'au întrepus în mod oportun aceste divinități, care se lăsau influențate și deveneau chiar prieteni. Încrederea în ei era așa de mare, încât legenda lor trecea în istorie și religia lor se identifica cu patriotismul. *Athena* este zeita protectoare a cetății și a poporului. Parthenonul este locul ei preferat pe Acropole. Ce este Parthenonul? Metopele și fațadele nu sunt în orice caz decât parura exterioară. Parthenonul este religie și artă.

Parthenonul este un repaos religios (Priere de Renan sur l'Acropole). Friza ce-l înconjoară, este în același timp religioasă și istorică; este un tablou de pietate care a preparat exaltarea poporului pentru Zeiță și Victorie. Apariția zeilor în mijlocul Olimpului, este idee de fraternitate cu democrația. Este un ex-voto al războaielor medice dar terminate, este Pacea armată, este o magie îndepărtată.

Grecia a inaugurat arta propriu zisă, arta generalizatoare. Artă umană începe numai cu arta greacă. Progresul realizat de sculptura

greacă în secolul al V-lea, se manifestă prin determinarea exactă a proporțiilor. Dacă în diferitele sculpturi găsim încă puțin arhaism, *Phidias*, *Alcamene* și *Paeonios*, produc capodopere incomparabile. Materia se spiritualizează. În aceste sculpturi nu găsim numai forme perfecte, ci veritabili zei, a căror majestate se exprimă prin demnitatea atitudinilor și nobleța trăsăturilor. Principiul echilibrului și al simetriei a atins definiția sa exactă.

Civilizația greacă nu numai că s'a dezvoltat minunat în cursul secolului al V-lea, dar ea a atins în unele din creațiunile sale de artă punctul culminant de perfecțiune. O religie într'adevăr spirituală începe să se degajeze și să înlăture superstițiile trecutului. Dar mai ales un ideal de frumusețe se multiplică și se reînnoește sub forme diferite.

Îndată ce arta greacă a atins culmea și termenul ei, mai are ea ceva de cucerit? Geniul grec rezidă într'o admirabilă forță de creațiune. El nu s'a epuizat în secolul al V-lea, căci secolii următori vor fi nesăcați în a-i completa opera minunată, cu lucruri noi și variate. În chipul acesta, Grecia veche și nouă, rămâne foarte aproape de noi, prin tot ce a introdus în fondul chiar al civilizației omenești. În artă și în tot ce aparține domeniului gândirii, suntem și acum moștenitorii și continuatorii ei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TEATRUL ROMÂNESC

a fost preocuparea de totdeauna a păturei culte ardelene înainte chiar de a se înființa Asociația pentru fondul de teatru, diletanți afiliați unei societăți fie corale, fie bisericesti, fie culturale, din orașele cu suflu românesc deabia ținul de azi pe mâine și până'n satele cu oșezare temeinică românească, au familiarizat vodelurile și dramele lui Alexandri, printre diferite piese populare și ocazionale în ținuturile Transilvănene. O petrecere cu Teatru era o ocazie de conveniri familiare, dar mai ales patriotice a tuturor intelectualilor din jurul unui centru cu populație românească. Câți bătrâni și acum nu-și aduc aminte cu drag de acele reuniuni teatrale, în care au făcut să invie pe scene improvizate în cazinele locale pe Florin și Florica, pe Ion și Anca din Năpasta sau Lipitorile Satului. Rareori când trupe teatrale — din Regat — Pascaly sau Caragiale, ori mai târziu V. Antonescu și Gr. Brezeanu au dus din oraș în oraș vorba românească — de dincolo, — în spectacole de rară artă, ce umpleau inimi românești de mândrie — dar și de speranță, — reprezentațiile teatrale luau proporțiile unui eveniment, așteptat cu înfrigurare, și sărbătorit cu cea înțimitate și voieșie specific românească.

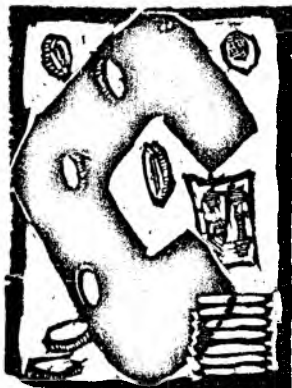
Unirea a dat prilejul rezolvării acestui deziderat cultural în cu totul alte direcții de cât cele dorite. Nu vrem să facem aci un rechizitoriu spectacolelor teatrale pe care Capitala le-a trimis Provinciei și nici efemerelor încercări de

teatru de aci dela graniță de Vest. Vreau numai să accentuez dorința Provinciei de a avea un teatru al ei — așa după cum își are literatura, arta și cultura ei — care nu trebuie să fie o maimuțareală a Capitalei, ci o expresie a tipicului și spiritualității locale.

În această direcție trebuie socotită inițiativa Asociației. Publiciștilor români din Arad de a-și lua asupra sa sarcina înjghebării unui teatru românesc. Teatru acesta, care va fi astfel o continuare a ceea ce au dorit generațiile dinaintea de Unire, se va situa pe linia unei arte sănătoase și românești. Din acest punct de vedere Federația Soc. Culturale se asociază cu tot suflul inițiativei luate de colegului nostru de redacție, dl Tiberiu Vuia președintele Asociației Publiciștilor Români.

Cei ce au întâmpinat cu o zeflemea sau cu un zimbet superior această încercare de a reînvia teatrul românesc provincial, să nu în ca o îndeplinire a „profetelor” lor prevederi, dacă realizările din anul acesta vor fi modeste. Asociația ține să plece la luptă cu propriile ei mijloace, știind bine — din experiențele orașelor vecine, — că de subred, dar și stricătoare, sunt subvențiile oficiale și mai ales imixtiunea unor persoane cu optitudini dramatice, dar dubioase. Pregătirea încreată și cu socoteală va da rezultate mai norocoase și noi le dorim trainice și sănătoase.

Cum erau tratați preoții români sub unguri

ăutând material pentru monografia sa a lui Baia jud. Arad, în arhiva eparhială am găsit niște documente prețioase despre felul cum au fost tratați fețele bisericești sub Unguri. Aceste documente scrise în limba maghiară, dovedesc, că micii satrapi ai stăpânirii maghiare se foloseau de orice pretext mărunț, să umilească, să batjocurească, chiar să s prime pe conducătorii spirituali ai poporului Român din Ardeal.

Azi, când Revizionismul se agită amenințător, toate aceste documente trebuie să fie un Memento pentru frații noștri prea fricoși, prea serviabili, p ea umili față de „Nagysagoșii” și „Méltoșagoșii” de ieri, cari azi ne bat pe umeri și se numesc „prieteni”. Da, trebuie să se știe că acești nobili, cari strâng azi în brațe pe câte un „büdös oláh” (dragoste isvorită din pur egoism) pândesc doar momentul să-și arate din nou disprețul, și să ne trateze cum au făcut cu părintele paroch din Roș'a, care a fost ucis în 1857 de un „finanțier” ungar sau să ne administreze acelaș procedeu de care a avut parte preotul Tămașiu Gheorghe din satul Baia despre cazul căruia dau în traducere datele de jos.

Traducerea este făcută după limbajul vechi și greoi, dar în conformitate cu originalul.

„In ziua de 14/26 Mai și ziua următoare, a anu ui 1846, în orașul liber regesc Arad, în ședința Eparhiei Comitatului Arad sub președinția Exelenței și P. S. S. Episcop Racz Gerasim cu participarea Protopresbyterilor: Gheorghe Dan, din Chișineu, Popovici Todor din Șiria, Lucașik Grigorie din Borosineu, Julani Gavril din Buteni și Cefan Ioan din Vărădia, apoi parochii: Szombathy Balașiu din Arad, Boșco Pavel din Chișineu, Raszkovici Nicefor și Athanascovici Nicefor din Arad, părintele diacon Iero, notariul consiliului eparhial Antonovici Dimitrie și avocatul eparhiei Savici Niculaie, cu care ocazie, sub No. 154. preotul Tămașiu din Baia se plânge cu durere că la data de 24 Aprilie a. c. a fost chemat la casa primarului de Administratorul moșilor domeniiale cu numele Prohaszka, sub pretextul că doi porci ai lui au păscut în pădurile domeniiale; i s'a cerut 5 florinți bani de pedeapsă; deoarece el aduce mărturie tot satul pentru dovedirea faptului că porcii amintii n'au păscut în pădurea domeniială n'a voit să plătească amenda, până când va fi somat de arendaș i pădurii; la care numitul Administrator s'a făcut foc, l'a apostrofat cu fel de fel de cuvinte

spurcate, injurând de Dumnezeu; dar nu s'a mulțumit cu atât, ci a poruncit plăeșului să meargă asupra casei lui și dacă acolo pe el, preotul nu găsește în reverendă, să-l bată cu târnăcopul, iar dacă îl va găsi în reverendă (imbăcat) deasemenea să-l bată cu cravașa; conform cu acest ordin plăeșul a mers (chiar) asupra casei parohiale; cu injurături scârboase și blestemând de Dumnezeu a bătut preotul cu pușca atât de crunt și atâta vreme, până când acesta s'a umplut de sânge și numai poporul, care s'a adunat la strigătele sperate l-a scos din mâinile ucigătoare; fapt cu ce nu s'a mulțumit ci a luat ca zălog reverenda prețioasă și 2 Epitrahire ce le-a călcat în picioare și le-a dus spre batjocurirea cea mai mare a religiei.

Hotărâre :

Pentru cercetarea acestor fapte criminale, înlănțuite cu spurcarea odoarelor sfinte, pe lângă Sfinția Sa Ioan Cefan Protopresbiterul Totvărădiei se trimite la fața locului Sfinția Sa Domnul Ioan Racz cu Profesorul de Teologie Antonovici Dimitrie cu aceea îndrumare că împreună cu organele trimise de județ să facă cercetări și să iscălească reciproc procesele verbale dr sate”.

176.

„Comisia de cercetări ce s'a trimis cu procesul verbal No. 154 pentru lămurirea plângerii trimise de preotul din Baia Gheorghe Tămașiu contra administratorului dn Groși Iosif Prohaszka își înaintează raportul, la care se decide:

Având în vedere că din raport reiese că Exelența Sa József Fascko ad. interim. la prefectura județului, pentru cercetarea acestor fapte scandaloase cu spurcarea odoarelor sfinte, din partea județului a trimis o persoană care e în rubedenie cu pârâțul, și care pentru faptul că a fost contestat de paroch, nu s'a sfiit, atât contra preotului, cât și contra Episcopului ortodox a arunca vorbe adânc jicnitoare, într'atâta, încât delegații eparhiei în auzul mai multor notari comunali și administratori de moșie, adunați să asiste la cercetări, au fost nevoiți — pentru apărarea prestigiului lor preoțesc — să ceară respect și bunacuvință reciprocă; având în vedere, că din acest raport reiese, că aceste persoane (notari, administratori) nu au fost trimise pentru scopul inițial, ci ca cercetările să fie făcute numai de el, având în vedere că alte organe, atât d la alte administrații județene ordine militare sau nobile nu se exclud din cercetări, ci atunci când cazul e de interes comun cercetează împreună, așa Exelența Sa Ad. Interim la Prefectură se recearcă din nou, să trimită o persoană, care este deasupra oricăror bănuțeli și trimisul său să-i dea instrucțiuni în sensul trimis de noi, cu atât mai mult că cerce-

tările nu se fac contra parochului, ci în favoarea lui, căci aici nu e vorba numai de insulta persoanei preotului ci și de spurcarea odoarelor sfinte; Consiliul Eparhial își exprimă speranța că Exelența Sa Ad. Interim. la Prefectură înțelege purtarea necuviincioasă a judeului Lango Ferencz și-l va administra, constrângându-l între marginile bunei cuviințe, tot așa și pe ceilalți funcționari subalterni îi va soma să dea respect feșelor bisericesti și va interzice aducerea (adunarea) la cercetări a unor persoane, cari n'au nici o legătură cu cercetarea și sunt unelte pentru intimidarea martorilor".

229.

„Dresat în conformitate cu cele două rânduri de corespondență oficii trimise de Exelența Sa Fasch Josif ad. interim. la Prefectură, procesul verbal No. 170 din 7. Iulie a. c. în care răspunde Consiliului Eparhial, în legătură cu plângerea preotului Tămașu Gheorghe din Baia contra administratorului Prohaska Josif și anume, că deoarece contra paric pantului agresiv Lango Francisc jude județean s'au găsit motive temeinice și aceste motive au fost luate în considerare și de Exelența Sa Ad. interim. la Prefectură, pentru continuarea și terminarea anchetei se trimite Ormos Sandor jude județean, iar prin procesul verbal No. 182 din 22 August a. c. ne vestește că cercetările au

fost terminate și pentru rezolvirea lor trimise la Tribunal. La care membrii consiliului trimiși spre cercetare prin procesul verbal consistorial No. 154 raportează verbal că la cercetările susamintite au fost chemați așa, că avizele de chemare, pentru a lua parte la cercetare, le-au fost înmânate chiar în ziua când trebuia să fie la fața locului, deci erau în imposibilitate de a lua parte la cercetări, deci cercetările s'au făcut fără prezența lor;

Se hotărăște, că deoarece Exelența Sa de ad. interim. la Prefectură ne-a dat asigurări că față de faptele petrecute parochul insultat va primi satisfacție, aceasta soluție se așteaptă".

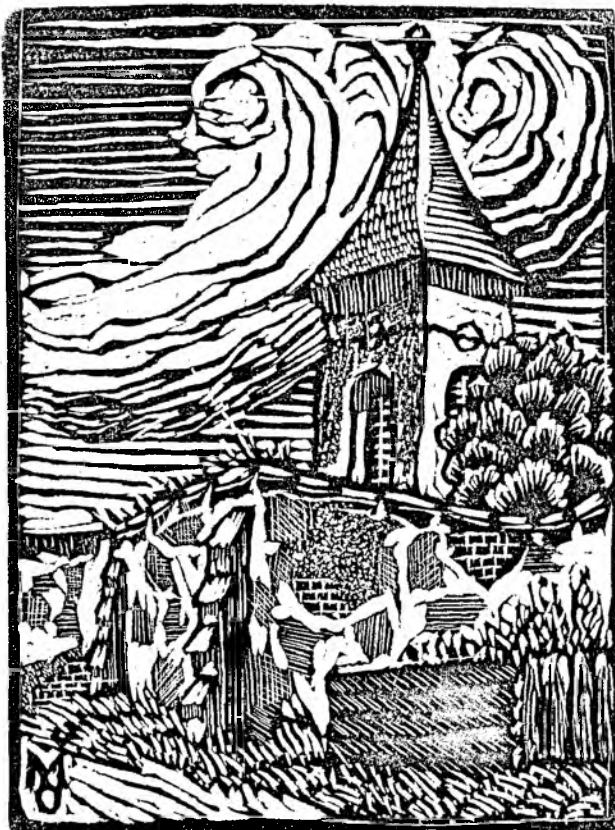
Despre „satisfacția” primită de preotul Gheorghe Tămașu numai atât:

În anul 1856, deci după 10 ani i se comunică prin procesul verbal No. 325 din 24 August 1856 că (pentru bătaia suferită cu pa'ul de pușcă, pentru umilirea sa în fața popoului, pentru batjocurirea odoarelor sfinte preoțești, pentru insulta unei fețe preoțești în persoana parochului și a episcopului său) judeului infractor i s'a dat un arest de 8 zile.

Ce probe despre „civilizația” și „omenia funcționărească” a fostei administrații maghiare mai doresc cei ce privesc mereu dincolo de Tisa?

A. I. Mihalache

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Biserica de lemn

Xilogravuri M. Olinescu

MUZICA POPORALĂ DIN JUDEȚUL ARAD.

Muzica populară este una dintre cele mai însemnate comori sufletești a națiunii române. Specificul românesc în muzica populară se învederează mai bine și calitățile nobile a muzicii populare sunt dovadă eclatantă a obârșiei vechi și nobile a poporului românesc.

Precum leagănul națiunii române este Ardealul, așa și izvorul și rădăcinile muzicii populare românești tot în Ardeal trebuesc căutate.

Județul Arad face parte din Ardeal, și prin situația sa geografică, încunjurat de dealuri pline de frumusețe și de podgorii pline de bogății, — pare a fi predestinat ca izvor de bogății muzicale și conservator al acestor bogății.

În mod instinctiv, dela etatea de 13 ani am notat muzica populară românească din județul Aradului. Mai târziu, asemănând-o cu muzica populară din alte județe, am ajuns la convingerea, că această muzică conține frumuseți deosebite, și poate nu exagerez, când afirm, că întrece în valoare muzicală creațiunile populare din celelalte județe.

E destul de eclatantă dovada că acest județ a dat în ultimul timp compozitori de valoarea lui Vidu și Drăgoi, însă durere au trebuit să-și părăsească județul, vrând să dovedească poate axioma veche că nimeni nu poate fi profet în țara sa.

Eu unul vreau să lupt contra acestei axiome și îmi dau silința să scot din ascunzișurile lor comoarele muzicale și poetice a acestui județ.

Produsele cele mai de seamă și mai originale ale muzicii populare românești sunt fără îndoială colindele și pe terenul acesta cred că batem recordul mondial.

Dintre cele două soiuri de colinde, județul nostru abundă atât în colindele de origină păgână, moștenite și păstrate intacte de mii de ani dela moși strămoși, cât și în cele de origine creștinească, și acele de-o vechime respectabilă.

Asemenea este bogat județul nostru, în doine, cu caracter lent și duios, precum și în cântece cu caracter vioi și săltăreț.

Dansurile noastre sunt poate ca ritm mai puțin variate, dar ca frumusețe melodică și arhitectură muzicală de mare valoare.

În rubrica, care se deschide în revista „Hotarul” pentru folklorul muzical al județului Arad îmi voi da silința, să prezint marelui public exemple tipice de colinde, doine și cântece, ca și pe lângă structura melodică nobilă și aleasă în muzică, mai ne oferă poezii populare pline de spirit și de frumusețe.

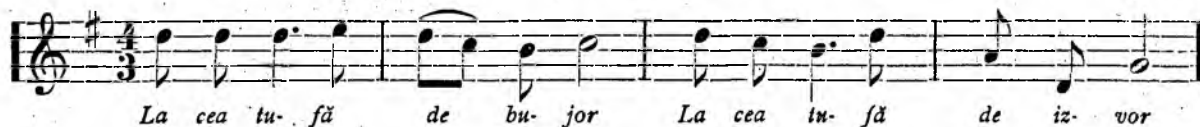
Cu ocaziunea aceasta prezint o colindă din jurul Hălmajului și o doină din jurul Aradului, cari fac parte din colecția mea cea mai proaspătă din anul 1936, și sper că cele mai interesante le voi putea oferi curând publicului armonizate pentru canto și piano și pentru cor mixt și bărbătesc, cari poae cu ajutorul societăților culturale românești din Arad se vor putea edita, pentru a fi de folos mai ales școlilor și publicului iubitor de artă.

Emil Monția.

La cea tufă de bujor colindă din jurul Hălmajului

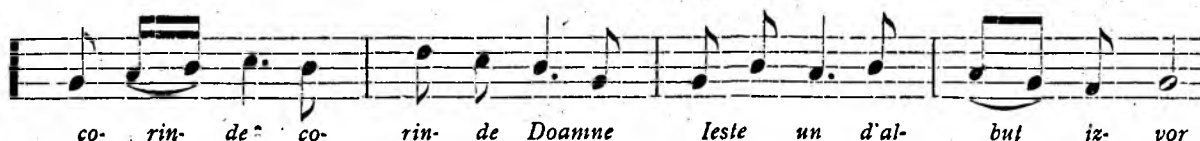
Andanto

3

La cea tu- fă de bu- jor La cea tu- fă de iz- vor

3

co- rin- de co- rin- de Doamne Ieste un d'al- buț iz- vor

La cea tufă de bujor,
Ieste un d'albuț izvor
Colo Maica fața-și spală
D'albă față maica-și spală
Maica până se spăla
Pe Fiuț jos mi-l lăsa
Dacă Maica se spăla
Pe Fiuț nu'l mai ofla
Uită'n sus și uită'n jos
Vede-și Maica ce-și vedea
Doi pescari, doi pescărei
Pe nește d'albi prundărei
Colo Maica alerga
Și din grai așa grăia:
— „Alelei voi pășărei
N'ați văzut pe Fiul meu?“
— „Nu, noi nu, nu l'am văzut
Și tocmai să'l fi văzut
Noi nu l'am fi cunoscut“
— „Cum pe Fiu să nu'l cunoașteți,

Că Fiațu-i cunoscut,
Cunoscut pe 'ntreg pământ.
Că pe fața Fiului
Scrisă-i raza soarelui
Și pe dosul Fiului
Scrisă-i luna și lumina.
Pe cei doi umerei,
Scriși is doi luceferei
Mai în jos pe mânecele
Scrise's stele mărunțele“.
— „Așia dară l'am văzut
Jos la răsărit lupțând,
Cu iidovi război ținând.
Și pe Fiu să'l răstignească
Pe-o cruce d'albă de brad
Și Fiuțului să-i bată
Cuie arse de oțel
Tot prin palme și prin talpe
Cu un mai greoi de fier“.

In poiana mărului Doină din jurul Aradului

Andante

In poia - na mă - ru - lui, măi In po - ia - na
mă - ru lui, măi ca - lul paș - te ne - che - ze ște
că pe ba - dea nu gă - sește

In poiana Mărului; măi
Calul paște, nechezește
Că pe badea nu'l găsește
Nu-i, nu-i, nu-i, bădița nu-i
L'a pușcat un văr de-a lui
Pent'o fat'a nimănu'i.

Vineri l'am pușcat spre seară
De mieraz la lume-șară

Duminica l'a'ngropat
De minune la'ntreg sat
Duminică spre umiază,
Când îi toată lumea trează.

Cântă cucu'n vârș de nuc,
Pe bădiuț la groapă-l duc
Cântă merla pe fântână
Badea-i mort de-o săptămână

INSEMNĂRI

Despărțământul central județean „Astra” Arad.

No. 83/1936.

Programul de activitate pe anul 1936/37

Despărțământul nostru își propune să realizeze în 1936/37 următorul program de activitate:

1. Organizarea cercurilor culturale existente

Cu prilejul „Săptămânii Astrei”, am constatat că sunt unele cercuri culturale, înființate sub ducerea vechiului comitet, cari deși au fost îndrumate din partea noastră să organizeze serbări culturale pentru comemorarea celor 75 ani de existență ai „Astrei”, nu au dat nici un semn de viață. Interesându-ne mai deaproape de situația în care se găsesc aceste cercuri culturale, am stabilit că ele nu au la activul lor nici un fel de realizări. Considerând că existența unor astfel de cercuri culturale inactive constituie un serios obstacol în desfășurarea acțiunii noastre, vom căuta ca tuturor acestor cercuri culturale să le dăm o nouă organizare, pentru putea fi puse în funcțiune.

2. Program de muncă pentru cercurile culturale

Socotim, că una din cauzele principale, care determină o parte din cercurile noastre culturale să se mențină în inactivitate este lipsa unui program de activitate. Pentru înlăturarea acestui inconvenient, despărțământul stabilește pentru cercurile culturale de sub supraveghereasa următorul program de activitate:

Program pentru ridicarea vieții satelor.

A. Sănătate

- a) Organizarea unei farmacii de prim-ajutor și a unui dispensar. pe lângă casa culturală.
- b) Organizarea unei campanii pentru desfundatul șanțurilor, astupatul bălților și pentru construirea de closete.
- c) Construirea unei băi populare.
- d) Să se dea sfaturi sâtenilor, prin conferințe, cu privire la aerisitul locuinței, pregătirea hranei, timpul de lucru și de odihnă, prevenirea și combaterea bolilor.
- e) Combaterea căsătoriilor premature, a concubinajului și a divorțurilor.
- f) Organizarea educației fizice a tineretului.

B. Muncă.

- a) *Agricultură:*
Propagandă pentru lucrarea rațională a pă-

mântului și în special pentru determinarea sâtenilor de a-și procura mașini agricole.

Aducerea unui selector în comună pentru selecționarea semințelor.

b) *Pomicultură:*

- Organizarea unei pepiniere comunale.
- Sfaturi pentru îngrijirea pomilor.
- Organizarea valorificării fructelor.

c) *Veterinare:*

Propagandă pentru creșterea vitelor de rasă.
Procurarea și îngrijirea animalelor de reproducție.

Organizarea valorificării produselor animale.
Cunoașterea bolilor vitelor.

d) *Industria casnică:*

Propagandă pentru creșterea viermilor de mătase.

Propagandă pentru portul costumului național.

Organizarea valorificării produselor industriei casnice.

e) *Șosele, poduri, garduri:*

Organizarea unei campanii pentru repararea gardurilor, șoselelor comunale și pentru repararea podurilor.

f) *Organizarea unui terende sport.*

C. Minte.

a) *Școala:*

Organizarea de cursuri pentru analfabeți.
Propagandă pentru frecventarea regulată a școlii.

Ajutorarea copiilor săraci cu cărți și rechizite școlare.

b) *Casa culturală:*

- Organizarea de șezători culturale.
- Organizarea horei.
- Procurarea unui aparat de radio.

c) *Biblioteca.*

Procurarea de cărți, revizite și ziare.
Organizarea sistematică a împrumutului de cărți.

d) *Colecționarea folklorului.*

e) *Organizarea unui muzeu al satului.*

D. Suflet.

a) *Biserica:*

Propagandă pentru frecventarea bisericii.
Incurajarea „Oastei Domnului”.
Inițierea unui cor bisericesc.
Organizarea unui curs pentru învățatul glăsurilor bisericești.

b) *Ridicarea unei cruci în amintirea eroilor*

c) *Îngrijirea cimitirului.*

d) *Cinstirea memoriei oamenilor mari ai satului.*

Pentru aplicarea acestui program, despărțământul nostru va sta la dispoziția cercurilor culturale cu îndrumări detaliate și cu delegați, cari

se vor transporta la fața locului, în cazuri de nevoie.

3. Organizarea unor cicluri de conferințe în oraș și județ.

4. Fixarea unor table comemorative pe casele cu importanță istorică din Arad (Vechiul seminar, fostul edificiu al Tribunei, etc.)

5. Ingrijirea mormintelor marilor figuri arădane, rămase fără urmași (M. V. Stănescu, Aurel Suci, Augustini etc.)

6. Inițierea unor noi cercuri culturale.

7. Colaborarea cu societățile culturale federalizate.

În cadrele acestei colaborări, se va organiza și congresul cultural al Federației Societăților Culturale din Arad, care este menit să constituie cel mai însemnat eveniment al mișcării culturale din această regiune.

Arad, la 15, Iulie 1936.

președinte:
Dr. Iustin Marșieu

secretar:
Oct. Lupas

Psalm

Doamne!

Ți-aș asculta la întrebările mele...

Ți-aș împăra furtuna ce scutură pilonii altarului meu...

Păsările negre s'au lăsat pe sufletu-mi grele...

Rătăcit sunt în credință ca poporul ebru...

Strivit sunt de neliniști ca strugurul sub teasc

Doamne! arată-mi drumul spre Damasc...

De ce s'a 'ntunecat aurul visurilor mele?

De ce mă 'ncearcă ispita cu toate momentele?

De ce gândurile mi-s paseri rătăcite

Între un cer de noapte și mări nețărmarite?

Stol de neliniște sufletul mi-l pase

Doamne! du-mă pe drumul spre Damasc.

Stau în pragul mohorâtei necredinți —

Și-mi trimit gândurile spre Tine — funigei —

Peste o toamnă în pârg de grele căinți.

Ți-aș arată-mi, Doamne, care e drumul pașilor mei.

Din nou în Tine ași vrea să mă renasc

Doamne! Doamne! încotro mi-i drumul spre Damasc!

MĂRCEL OLINESCU

